

HOLD NORGE RENT

Forsøpling i norske renseanlegg og
bruken av toalettet som avfallsbøtte

Forsøpling i norske renselanlegg og bruken av toalettet som avfallsbøtte

Rapportnummer

HNR-2305

Dato

September 2023

Antall sider

129

Prosjektleder

Kine Lillerud

Forfatter

Kine Lillerud

Analyse av data

Malin Stapnes Dahl, Hold Norge Rent
Opinion

Fotograf omslagsbilde

Kine Lillerud

Hold Norge Rent

Hold Norge Rent er en ideell forening som arbeider mot forsøpling. Foreningen skal både forebygge forsøpling og bidra til opprydding av forsøpling. Hold Norge Rent inviterer aktører fra offentlig, privat og frivillig sektor til å bidra til en felles dugnad mot forsøpling gjennom samarbeid og medlemskap.

Nettside: holdnorerent.no

LOOP

LOOP er en ideell stiftelse som jobber for å få folk og bedrifter til å kildesortere mer og bedre — og kaste mindre.

Stiftelsen jobber med aktiviteter og prosjekter som skal øke kunnskap, endre holdninger og motivere til handling.

Nettside: loop.no

Norsk Vann

Norsk Vann er den nasjonale interesseorganisasjonen for vannbransjen. Organisasjonen skal bidra til rent vann og en bærekraftig utvikling av bransjen gjennom å sikre gode rammebetingelser, kompetanseutvikling og samhandling.

Nettside: norskvann.no

Denne rapporten er produsert med støtte fra

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Bakgrunn.....	5
Behov for mer kunnskap	5
Hvorfor er forsøpling i norske avløpssystem et problem?	5
Hold Norge Rents folkeforskning.....	7
Kunnskapsinnhenting.....	8
Plukkanalyser	8
Kvalitativ innsiktsstudie	10
Kvantitativ spørreundersøkelse	11
Hovedresultater.....	12
Holdninger	12
Adferd/praksis	13
Funn i ulike kategorier	14
<i>Fiberkluter</i>	15
<i>Snus og sneip</i>	16
<i>Bomullspinner</i>	16
<i>Bind og tamponger/sanitærprodukter</i>	16
Gap mellom holdninger og praksis	17
<i>Snus</i>	17
<i>Sneip</i>	17
<i>Bomullspinner</i>	18
<i>Bind og tamponger</i>	18
<i>Plastemballasje</i>	18
<i>Mer informasjon</i>	18
<i>Stort potensial for adferdsendring</i>	18
Konklusjoner	19
Vedlegg	20
1) Rapport plukkanalyser v/Mepex og Hold Norge Rent	
2) Protokoll plukkanalyser	
3) Rapport Opinions spørreundersøkelse	
4) Rapport innsiktsstudie v/Æra Strategic Innovation	

Sammendrag

Norges avløpssystemer er konstruert og dimensjonert for å ta seg av tre ting: tiss, bæsje og dopapir. Når det kommer andre ting inn i systemene, skaper det problemer, både i ledningsnett og på renseanleggene, som igjen fører til forsøpling i vassdrag, langs våre strender og i havet. Bruk av toalettet som avfallsbøtte er derfor et alvorlig forsøplingsproblem.

Hold Norge Rent, Norsk Vann og LOOP har som mål å bekjempe forsøpling i avløpssystemene våre og så behovet for å gjennomføre en helhetlig kunnskapsbasert kampanje rettet mot personer som bruker toalettet som avfallsbøtte.

Første skritt i dette arbeidet var å gjennomføre en målrettet kunnskapsinnhenting om hva som kastes i toalettet, hvem som bruker toalettet som avfallsbøtte og når/hvorfor/hvordan dette skjer.

Gjennom kunnskapsinnhenting i dette prosjektet har vi nå både et mer detaljert og et mer helhetlig bilde av forsøplingen som skjer gjennom toalettet i Norge. Prosjektet har gitt oss ny kunnskap om sammensetningen av forsøplingen og om befolkningens kunnskap, holdninger og praksiser knyttet til bruken av toalettet som avfallsbøtte.

9 av 10 personer svarer at de er «opptatt av plast i havet og hva vi kan gjøre for å redusere plastavfall», men det står i kontrast til at 91% svarer at de har benyttet toalettet som avfallsbøtte, og at fiberkluter står for over 50% av alle funn i plukkanalysen i renseanlegg.

På bakgrunn av kunnskapen innhentet i dette prosjektet, utviklet Hold Norge Rent, Norsk Vann og LOOP en kunnskapskampanje som ble gjennomført i perioden desember 2021 til april 2023.

Bakgrunn

Behov for mer kunnskap

Hold Norge Rent (HNR) ønsket en målrettet kunnskapsinnhenting om hva som kastes i toalettet, hvem som bruker toalettet som avfallsbøtte og når/hvorfor/hvordan dette skjer. Kunnskapen skal både gi et best mulig grunnlag for å utvikle effektive kampanjer og gi basisdata som utgangspunkt for å kunne måle effekten av kampanjer over tid.

Tidligere kampanjer har vært basert på kunnskap fra folkeforskingen til HNR, samt kunnskapen som tidligere spørreundersøkelser i regi av Norsk Vanns medlemmer har gitt oss.

Folkeforskingen gir oss kunnskap om hva frivillige finner på strendene og langs vassdrag og innsjøer, men for å få et mer komplett bilde av hva som kastes i toalettet, må også avfallet i renseanleggene kartlegges. Tidligere spørreundersøkelser¹ har blant annet gitt oss kunnskap om hvor stor andel av befolkningen som bruker toalettet som avfallsbøtte og hva som kastes i toalettet. Disse undersøkelsene har dessverre gitt begrenset innsikt i hvorfor toalettet brukes som avfallsbøtte, og det er avgjørende å kjenne årsakene hvis vi skal lykkes med å endre adferden.

God kunnskap kan sikre en effektiv og målrettet kampanje. På bakgrunn av dette ønsket Hold Norge Rent å gjennomføre en bred kunnskapsinnhenting i samarbeid med Norsk Vann for å få innsikt i følgende:

1. Innhold og mengder av avfall
  - a. Plukkanalyser i renseanlegg
2. Hvem som kaster hva og hvorfor
  - a. Kvalitativ innsiktsstudie
  - b. Kvantitativ spørreundersøkelse

Prosjektet er et initiativ fra Hold Norge Rent i samarbeid med Norsk Vann og LOOP. Prosjektet har blitt gjennomført med midler fra Handelens Miljøfond og Oslo kommune.

Hvorfor er forsøpling i norske avløpssystem et problem?

Avløpssystemet i de fleste norske kommuner er konstruert og dimensjonert for å ta seg av tre ting: tiss, bæsje og dopapir. Når det kommer andre ting inn i avløpssystemene, skaper det problemer, både i ledningsnett og på renseanleggene.

Ifølge Norsk Vann melder norske kommuner at søppel i avløpssystemene er et vedvarende og økende problem med uønskede konsekvenser.

Pumpestopp/driftstans i ledningsnett

Ledningsnett for avløpsvann er laget for å håndtere menneskelig avfall og toalett-papir som løser seg raskt opp og lar seg transportere i vannstrømmen i rørene. Tilføres avfall som ikke løser seg opp, som plastfolie, bomullspinner, våtservietter, bind og tamponger, kan det føre til tette rør. Fett fra matlaging som havner i avløpet, bidrar til dette problemet. Fettet størkner,

---

¹ Utført på oppdrag av Norsk Vann og Norsk Vanns medlemmer

hoper seg opp, binder til seg annet avfall og kan skape massive propper selv i rør med grove dimensjoner.

Pumper på ledningsnett hjelper avløpsvannet frem mot renseanleggene. Selv om pumpene er laget for å tåle mye blir det for stor belastning når våtservietter, engangskluter, bind og lignende filtrer seg sammen og surrer seg fast i pumpene. I verste fall blir pumpene ødelagt og må repareres eller skiftes ut. Avløpsetatene må på landsbasis rykke ut til tusenvis av slike driftsstanser hvert år.

Overløp

Når rørene tettes eller pumpene stanser, er det viktig å forstå at avløpsvannet ikke stanser opp. For å unngå at avløpsvannet blant annet trenger inn i kjellere, der det kan skape både helsemessige og store økonomiske konsekvenser, er det etablert overløp på ledningsnett der avløpsvannet kan ledes vekk. Det betyr at urensset avløpsvann, inkludert søppel som har havnet i avløpssystemet, flommer ut i nærliggende bekker, elver, innsjøer og fjorder, med potensielt store konsekvenser for natur og miljø, både på kort og lang sikt.

Kapasitet og teknologi på renseanleggene

Søppel som pumpes gjennom rørene og ender opp i renseanleggene, stanses potensielt opp i rister og samles opp som ristgods.

Ristgodset går igjennom energikrevende prosesser med vasking og pressing (kverning med skrue) for å fjerne mest mulig vann før det oppsamlete søppelet leveres til avfallsselskapene. Årlig leveres det flere tusen tonn med denne typen avfall fra renseanleggene til avfallsbehandling.

For natur og miljø er det bra at renseanleggene klarer å fange opp disse enorme mengdene søppel. Problemet er at mange anlegg ikke er dimensjonert for å fange opp økte mengder søppel eller har renseteknologi på plass til å fange opp for eksempel mikroplast, medisinrester eller andre miljøgifter som havner i avløpsvannet. Dermed havner mye av dette tilbake i naturen, og kan potensielt forurense drikkevannskilder, ødelegge bademiljø og fiskevann eller på andre måter føre til uante og langvarige skader på natur og miljø.

Stans forurensingen ved kilden

Sett fra vann- og avløpsbransjen er det derfor svært viktig og mye bedre å stanse forurensingen oppstrøms, ved kilden, enn å skulle forsøke å fange det opp i renseanleggene.

Pilotanalysen gjennomført ved Nedre Romerike Avløpsselskap IKS i februar 2021, viser funn av blant annet tamponger, snus og fiberkluter.

Hold Norge Rents folkeforskning

Hold Norge Rents folkeforskning er basert på data fra ryddeaksjoner registrert av frivillige ryddere i Rydde (tidligere Ryddeportalen) og legger grunnlaget for *Rydderapporten*. Hold Norge Rent har utgitt Rydderapporten (tidl. Strandrydderapporten) hvert år siden 2011, og rapporten er en av Norges hovedkilder til nasjonal kunnskap om marin forsøpling.

Gjennom folkeforskningen har frivillige gitt oss store mengder data om forsøpling langs kysten, under vann og langs vassdrag og innsjøer.

Rydderapporten viser hvert år flere funn av hygiene- og sanitærprodukter, og HNR antar at disse produktene stammer fra forsøpling som tilføres via overløp fra avløpssystemene. Eksempler på produkter som de frivillige finner er tamponger, bind, bomullspinner og emballasje fra hygiene- og sanitærprodukter.

Som HNRs hovedkilde til kunnskap ved utforming av budskap og gjennomføring av kampanjer, har folkeforskningen vært mangelfull. Frivillig opprydding har kun gitt oss innblikk i deler av problemet. Kunnskapen som presenteres i denne rapporten belyser dette nærmere.

Hold Norge Rents folkeforskning har dokumentert at hygiene- og sanitærartikler utgjør et betydelig forsøplingsproblem i Norge, med ca. 5 prosent av forsøplingen langs norske strender, vassdrag og innsjøer.

Frivillige finner blant annet bomullspinner, tamponger, bind, kondomer, sprøyter, våtservietter og emballasje fra blant annet engangslinser, tamponger og kondomer. Dette søppelet havner mest sannsynlig i strandsonen eller langs vassdrag og innsjøer fordi toalettet benyttes som avfallsbøtte.

Topp 10 funn innland				Topp 10 funn innland			
		Antall	Prosentvis fordeling			Antall	Prosentvis fordeling
1	EPS (isopor) over 5 cm	3 734	10 %	6	Lokk og korker	1 540	4 %
2	Uidentifiserbare plastbiter	3 267	9 %	7	Plastflasker	1 391	4 %
3	Sigarettsneiper	3 241	8 %	8	Biomedier/ rensfiltere	1 356	4 %
4	Matemballasje	2 456	6 %	9	Tau	1 146	3 %
5	Godteri- og snacksemballasje	2 059	5 %	10	Våtservietter	1 143	3 %

Tabell: Topp 10 funn innland, Rydderapporten 2020

På bakgrunn av kunnskapen fra folkeforskningen har Hold Norge Rent siden 2017 utviklet og gjennomført flere holdningskampanjer med fokus på dovett i samarbeid med blant andre

Norsk Vann og LOOP, og disse kampanjene har i all hovedsak tatt utgangspunkt i en antakelse om at toalettet brukes som avfallsbøtte grunnet mangel på avfallsbøtte på badet.

Selv om folkeforskningsdata er Norges viktigste kilde til kunnskap og forsøpling, forteller denne dataen oss dessverre kun hva frivillige finner under ryddeaksjoner. Dataen gir ikke et komplett bilde av hva som kastes i toalettet, og dataen forteller oss heller ikke hvorfor toalettet benyttes som avfallsbøtte.

Folkeforskningsdata gir oss dermed kun deler av kunnskapen som trengs for å utvikle og gjennomføre skreddersydde kampanjer som er effektive og treffer relevante målgrupper.

Sammen med Norsk Vann og LOOP ønsket derfor Hold Norge Rent å etablere et mer helhetlig kunnskapsbilde som grunnlag for å forebygge forsøpling fra hygiene- og sanitærartikler, og i 2020 søkte vi om støtte fra Handelens Miljøfond for å innhente mer komplett kunnskap om forsøpling fra toalettet.

Målet med kunnskapsinnhenting var å etablere et nytt kunnskapsgrunnlag som utgangspunkt for mer effektive kampanjer mot forsøpling fra toalettet.

Kunnskapsinnhenting

Støtten fra Handelens Miljøfond ga oss muligheten til å supplere folkeforskningsdataen med plukkanalyser i renseanlegg, innsiktstudier om håndtering av avfall på badet og en nasjonal spørreundersøkelse om bruken av toalettet som avfallsbøtte.

Plukkanalyser

Plukkanalyser av avfall i renseanlegg ble utført av Mepex på seks ulike anlegg av ulik størrelse på flere steder i Norge. Analysene hadde som mål å kartlegge hva som faktisk blir kastet i toalettet basert på hvilke funn som ble gjort.

Antallet plukkanalyser i dette prosjektet er begrenset både i antall og geografisk, men resultatene av de ulike analysene er svært like og dette tyder på at resultatene er representative.

Metode

Metoden for plukkanalyser ble utviklet av Mepex i samarbeid med Hold Norge Rent og Norsk Vann. Hold Norge Rent og Norsk Vann bidro med henholdsvis funnprotokoll og erfaring fra renseanlegg. Utviklingen av metoden innebar en pilotanalyse på Nedre Romerike Avløpsselskap IKS i februar 2021. Ingen renseanlegg har like løsninger, og arbeidet bestod av å finne en metode som kunne gi representative tall på tvers av anleggenes utforming og størrelse.

Fellessystem versus separatsystem

Avløpsvann som føres til renseanlegg via et fellessystem kan komme fra både husholdning, industri og næring, samt fra gateplan. Dette gjør at kilden til eventuell forsøpling ikke kun er toaletter.

Avløpsvann som føres til renseanlegg via et separatsystem (lukket system) kommer utelukkende fra husholdninger. Dette gjør at kilden til eventuell forsøpling er kun toalettet.

Av renseanleggene som er med i analysen har vi både fellessystem og separatsystem.

Prøver fra rist og konteiner

Metoden som ble valgt gir best mulig resultat med tanke på tidsbruk. Det ble hentet ut prøver fra både rist og konteiner. Målet var å hente ut minimum 20 kilo prøver fra hvert anlegg for å ha et godt utgangspunkt for datagrunnlaget.

Rist: Avfallet som samles opp av ristene kan sette seg fast og føres dermed ikke videre til vasking og kverning som skjer ved hjelp av en skrue. Dette avfallet kan være enklere å identifisere fordi det ikke har blitt vasket og kvernet. Samtidig er dette avfallet ofte fullt av organisk materiale. Ristene er ikke tilgjengelig for uttak av avfall på alle typer renseanlegg.

Konteiner: Avfallet som blir samlet opp av risten og ikke setter seg fast (mesteparten) går videre i systemet til prosesser med vasking og pressing/kverning for å fjerne mest mulig vann og føres til slutt til en konteiner. Dette avfallet kan være vanskeligere å identifisere.

Søppelkategorier

Funnprotokollen ble delt inn i søppelkategorier. Kategoriene ble justert underveis og fordelt på tre ulike hovedkategorier: personlig forbruksartikler, sanitæravfall/personlig hygiene og annet. Alt avfallet ble veid og gjennomgått og deretter identifisert innenfor en kategori. Alle kategoriene ble også veid enkeltvis. Resterende innhold av prøvene var organisk eller uidentifiserbart avfall.

Uttak fra Rist: Avfallet som samles opp av ristene kan sette seg fast og føres dermed ikke videre til vasking og kverning

Uttak fra konteiner: Avfallet som ikke setter seg fast, går videre i systemet og til en konteiner.

Gjennomføring

Mepex gjennomførte plukkanalyser i februar (pilot) og i uke 15, 16 og 17 i 2021 på følgende renseanlegg:

- Nedre Romerike Avløpsselskap IKS, Viken (pilot)
- IVAR renseanlegg Bore, Rogaland
- IVAR renseanlegg Vik, Rogaland
- Holen renseanlegg, Vestland
- Bekkelaget renseanlegg, Oslo
- Flateby renseanlegg, Viken

Datagrunnlag

7 655 produkter ble identifisert fra 143,8 kilo prøver

22 prøver fra kontainer: 112,9 kg

6 prøver fra rist: 30,9 kg (Vik, Bore og Holen)

Det var krevende å utvikle en metode som ga representative prøver på tvers av ulike renselanlegg. Metoden som ble utviklet ga en optimal gjennomføring både med hensyn til ressursbruk og med hensyn til å identifisere så mye som mulig av forsøplingen.

Kvalitativ innsiktsstudie

Den kvalitative innsiktsstudien ble utført av Æra Strategic Innovation. Studien så nærmere på hva som kastes i do og hvorfor. Målet var å forstå folks kunnskap, holdninger og praksiser knyttet til tematikken.

Metode og gjennomføring

Digitale dybdeintervjuer

- Varighet: en time
- Gjennomført digitalt i uke 6 og 7 i 2021

Mobiletnografi

- Varighet: to uker
- Gjennomført: Uke 7 og 9 i 2021

Mobiletnografi som metode

Etter gjennomført dybdeintervju fortsatte deltakerne deltakelsen i studien gjennom å svare på ulike oppgaver via en innsiktsapp på mobilen. Oppgavene ble besvart med video.

Deltakerne intervjuet to venner/bekjente/ familiemedlemmer om dovett med fokus på kunnskap, holdninger og praksiser (eksempler og historier om hva som kastes i toalettet).

Deltakerne viste også hvordan de kildesorterer hjemme og hvordan de håndterer søppel på badet. De formidlet ulike situasjoner som har oppstått hvor de har kastet eller kunne ha kastet ting i do og i kjøkkenvasken.

Metodetriangulering

Det ble benyttet ulike metoder for å ha forskjellige innfallsvinkler til tematikken. I dybdeintervjuene ble Æra kjent med deltakerne og gikk i dybden på tema. Gjennom mobiletnografien fikk Æra tilgang til hvordan deltakerne løser dette hjemme ved å vise og dokumentere situasjoner som oppstår. En todelt undersøkelse gjør også at deltakerne får tid til å reflektere mer over tema og dele disse refleksjonene.

Målgruppe

Totalt deltok elleve deltagere fra ulike byer og mindre tettsteder i Norge med spredning på alder², kjønn, bakgrunn, størrelse på bolig/leilighet og miljøbevissthet.

---

² De yngste (under 25 år) og de eldste (60 +) er ikke med blant de elleve deltakerne i studien, men alle de elleve deltakerne gjennomførte to intervjuer med venner og bekjente, og vi ba dem om å intervju personer i disse målgruppene om mulig. Slik har vi også fått historier/praksiser/kunnskapsgrunnlag fra disse gruppene.

- Seks familier
  - Tre familier med ett eller flere barn i alderen 0-5 år
  - Tre familier med ett eller flere barn i alderen 12-18 år
- Tre par
  - Et par med fraflyttete voksne barn
  - To par i 30-årene uten barn
- To aleneboere
  - Begge i midten av 20-årene

Overordnede spørsmål i studien

Studien søkte svar på følgende spørsmål:

- Hvordan praktiseres kildesortering generelt i hjemmet?
- Hva mener folk kan, og ikke kan, kastes i do?
- Hvilken forståelse har folk av systemet og konsekvensene av å kaste ting i do?
- Hva blir kastet i do? Og i hvilke situasjoner skjer dette?
- Hvorfor kastes ting i do?
- Er det et gap mellom folks holdninger/kunnskap og hva som faktisk skjer i praksis?

Kvantitativ spørreundersøkelse

Den kvantitative spørreundersøkelsen bygget videre på den kvalitative innsiktsstudien og ble utført av Opinion.

Målet var å innhente kunnskap fra et representativt utvalg av befolkningen, samt å kontrollere for de observasjonene som er gjort i innsiktsstudien. Undersøkelsen skulle kartlegge befolkningens kunnskap, holdninger og praksiser knyttet til do.

Spørsmålene i undersøkelsen ble utviklet på bakgrunn av innspill fra Hold Norge Rent, Norsk Vann og LOOP.

Metode, målgruppe og gjennomføring

Metoden baserer seg på kartlegging av et bredt utvalg av befolkningen. Utvalget trekkes tilfeldig fra et landsrepresentativt befolkningspanel³ og baseres på målgruppen som beskrevet under.

Spørreundersøkelsen ble gjennomført digitalt i et nettbasert intervju skjema. Dette ble vurdert som en optimal kanal for denne undersøkelsen, fordi den inneholdt mange personlige spørsmål, og det er større sannsynlighet for at målgruppen svarer ærlig når undersøkelsen er helt anonym. Samtidig gir denne kanalen også rom for mer betenkningstid enn telefonintervjuer.

Undersøkelser med 1 000 intervjuer har en samlet feilmarginer på mellom +/-1,4 til +/-3,1 prosentpoeng.

---

³ Pollstat & Statistic

Målgruppen for undersøkelsen var hele befolkningen mellom 15 og 65 år. Totalt ble undersøkelsen gjennomført blant 1 024 personer. Resultatet er vektet på kjønn, alder og geografi.

Undersøkelsen inneholdt 32 påstander eller spørsmål som målgruppen skulle besvare i tillegg til standard geografiske og demografiske spørsmål.

Undersøkelsen ble gjennomført i mars 2021.

Hovedresultater

Holdninger

Plast i havet og kildesortering

Plast i havet engasjerer

I spørreundersøkelsen til Opinion svarer ni av ti at de er «opptatt av plast i havet og hva vi kan gjøre for å redusere plastavfall». Plastforurensning er et tema som engasjerer bredt i befolkningen uavhengig av alder, kjønn og geografi.

Kildesortering på badet går under radaren

Tallene viser at kildesortering er viktig for nesten alle, men på badet kildesorterer kun to av ti svært godt. De som har en mer miljøvennlig adferd⁴ svarer i større grad at de kildesorterer avfall fra badet: 28 prosent svarer at det passer svært godt, og 43 prosent svarer at det passer ganske godt.⁵ Tallene tyder på at jo yngre vi er, jo dårligere er vi til å kildesortere på badet.

Spørsmål om kildesortering ble brukt som en inngang til å snakke om temaet dovert. Siden det ikke ble utført en egen undersøkelse om kildesortering, kan vi ikke si noe om kvaliteten på sorteringen.

Folk tror de vet hva som er greit å kaste i do

Over ni av ti oppgir at de vet hva som er greit å kaste i do og ikke, samt at de som regel vet hvor ting skal kastes når de kildesorterer. Den yngste gruppen (15-29 år) svarer imidlertid i mindre grad at utsagnet passer svært godt enn de som er over 30 år.

Situasjonsbetinget handling

Undersøkelsen viser at det er situasjonsbetinget om folk kaster ting i toalettet. 26 prosent av de som oppgir å ha kastet noe i toalettet, oppgir at det var den enkleste løsningen der og da.

Hold Norge Rent har tidligere antatt at sjenanse har vært en viktig grunn til bruk av toalettet som avfallsbøtte, men denne nye innsikten forteller oss at dette ikke er hovedgrunnen.

---

⁴ De som svarer at utsagnene 'Jeg tenker på at det jeg kjøper skal være mest mulig miljøvennlig' og 'Jeg leter stadig etter løsninger for hvordan jeg kan leve mer miljøvennlig' passer svært eller ganske godt.

⁵ Du får nå noen utsagn om kildesortering. Hvor godt eller dårlig passer dette utsagnet som beskrivelse av deg?

Forsøpling i norske renselanlegg og bruken av toalettet som avfallsbøtte

10 prosent svarer at det er grunnet at ting er ekkelt, men det er ikke bare tamponger og kondomer som er ekkelt. Bomullspinner, matrester, hår og negler oppfattes også som ekkelt.

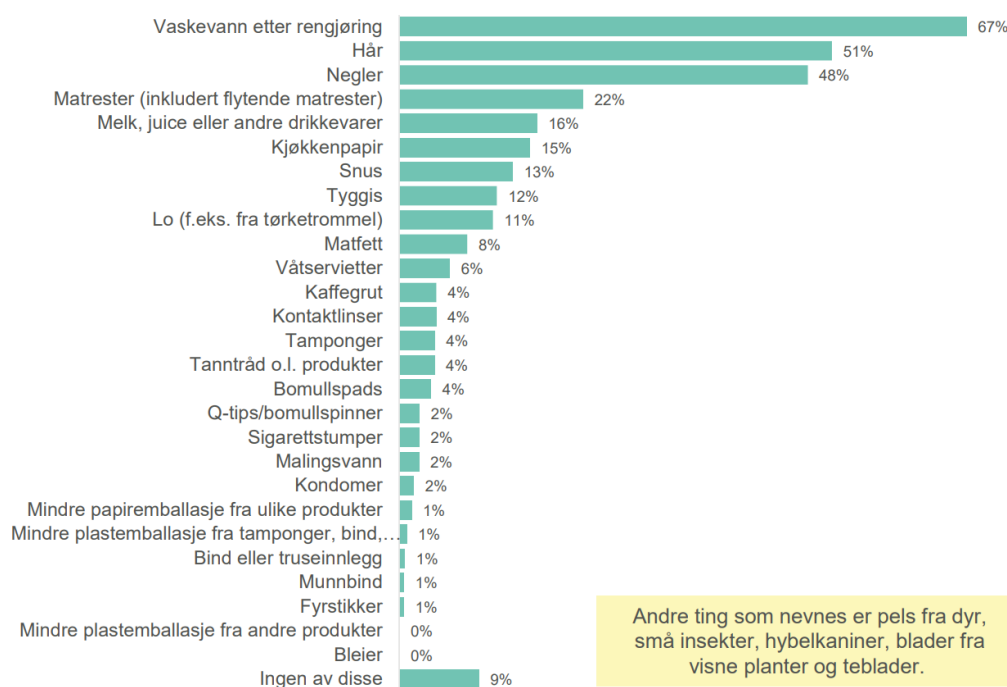
Hva er hovedårsakene til at toalettet brukes som avfallsbøtte?

- Vurderes som den beste løsningen
- Vurderes som den enkleste løsningen der og da
- Vet ikke hvor de ellers skulle gjort av det

Adferd/praksis

Flertallet av befolkningen har brukt toalettet som avfallsbøtte

I Opinions spørreundersøkelse oppgir kun ni prosent av de spurte at de ikke har benyttet toalettet som avfallsbøtte i løpet av de siste to årene, og spennet i hva som kastes i toalettet er bredt. Se tabellen 2.

Tabell 2: Prosentandel av hva som er kastet i toalettet i løpet av de siste to årene⁶

Flest respondenter oppgir at de heller vaskevann fra rengjøring i toalettet, og dette er det eneste på listen som bransjen formidler at det er greit å kaste i toalettet i tillegg til tiss, bæsje og dopapir.

Hva kan kastes i do?

Opinions spørreundersøkelse viser at det er stor usikkerhet rundt hva som kan kastes eller helles i toalettet.

⁶ Spørsmål stilt: Her er en liste over typiske ting som skylles ned i do. Tenk deg godt om og kryss av for det du har skylt ned i do i løpet av de siste to årene, enten hjemme hos deg selv, hos andre eller på offentlige steder (f.eks. kjøpesenter, skole og jobb).

Selv om nesten alle respondenter visste at mindre ting som bomullspinner ikke skal kastes i toalettet, er mange likevel usikre eller tror det er greit å kaste andre produkter i toalettet. Ting som er flytende, organisk eller som løses lett opp (papir), tror flere at kan kastes i do eller man er usikker på om kan kastes der. Matfett og flytende matrester er også noe flere oppgir at kan tømmes i toalettet.

Én av fem eller flere mener det er greit å kaste matrester, ting som lett løser seg opp, organisk avfall og ting som er flytende i toalettet.

Generelt svarer de yngste (15-29 år) i større grad at påstandene er riktig eller at de er usikre på om det er riktig eller feil. Blant de eldste (50-65 år) svarer en større andel gjennomgående at påstandene er feil. De som ikke er opptatt av en miljøvennlig adferd svarer i større grad at det er riktig at flytende matrester, matfett, og ting som er flytende eller løser seg opp kan kastes i toalettet.

90 prosent svarer at de vet at mindre gjenstander ikke skal kastet i toalettet. Ca. 10 prosent har kastet både snus og tyggegummi i do, 4 prosent har kastet kontaktlinser og tanntråd i do, og 2 prosent har kastet bomullspinner og/eller sigarettstumper i do.

Søppelbøtte på badet

Ni av ti svarer at de har søppelbøtte på badet hjemme, men blant disse kan det likevel være personer som har benyttet toalettet som avfallsbøtte. Flere blant de som ikke har søppelbøtte på badet, svarer at de har kastet tyggegummi, lo og bomullspinner i toalettet, men ikke alle som ikke har søppelbøtte på badet, bruker toalettet som avfallsbøtte.

Det er signifikant flere menn enn kvinner som ikke har søppelbøtte på badet og også signifikant flere i etableringsfasen (under 35 år uten hjemmeboende barn) som ikke har søppelbøtte på badet. Det er også signifikant flere som bor i leilighet som ikke har søppelbøtte på badet.

Det er færre blant de yngste som har søppelbøtte på badet, men allikevel er det 83 prosent som har det på alle bad, samt 3 prosent som har det på minst ett bad i den yngste aldersgruppen.

Hold Norge Rent har tidligere antatt at en av hovedårsakene til at toalettet brukes som avfallsbøtte er mangel på avfallsbøtte på badet, men denne nye innsikten forteller oss at dette antakelig ikke er en vesentlig årsak.

Vaner utenfor hjemmet

Flertallet av de spurte oppgir at de har de samme vanene hjemme og utenfor hjemmet.

Kun 6 prosent av de spurte oppgir at de kaster ting i offentlige toaletter, som de ikke ville kastet i toalettet hjemme. Men 23 prosent svarer at de sannsynligvis vil kaste ting i toalettet på offentlige steder hvis de ikke har en søppelbøtte tilgjengelig. Flere blant de yngste (15-29 år) svarer at dette passer godt mens flere blant de eldste (50-65 år) og blant kvinner svarer at dette passer svært dårlig.

Langt færre svarer at de ville gjort det samme hos noen de er på besøk hos. Her svarer kun 8 prosent at påstanden passer godt.

Funn i ulike kategorier

Plukkanalysene i rensanleggene viser at det er store mengder plast i norsk kloakk.

Topp 10 funn utgjør 91 prosent av alle funn i plukkanalysen, og åtte av ti kategorier inneholder plast. Tre av ti er rene plastkategorier.

Plukkanalyse - Topp 10 totalt			
	Produkt	Antall	Prosentvis
1	Deler av fiberkluter	3754	49,0 %
2	Plastfolie	682	8,9 %
3	Snus	589	7,7 %
4	Bind og tamponger	412	5,4 %
5	Sneip	382	5,0 %
6	Fiberkluter	328	4,3 %
7	Plastbiter	310	4,0 %
8	Gummi/skosåle	199	2,6 %
9	Emballasje bind og tamponger	161	2,1 %
10	Kondomer	136	1,8 %

Tabell 3: Topp 10 produkter fra plukkanalyse.

Fiberkluter

Fiberkluter inneholder plast og brytes ned til mikro- og nanoplast⁷. Norsk Vann melder at fiberkluter også utgjør det største problemet i norske renseanlegg med tanke på utfordringer rundt blant annet pumpestopp.

Eksempler på fiberkluter:

- Våtservietter til ansikt, barn m.m.
- Engangskluter til bad (for eksempel toalettet)
- Vaskekluter i fiber

Merk: «Deler av fiberkluter» i oversikten over funn fra plukkanalysene kan også være bind, tamponger, bleier og snus som er ugjenkjennelige etter kverning og presse før dette havner i konteiner.

Av de identifiserte funnene i plukkanalysene er andelen hele fiberkluter på 4,3 prosent mens deler av fiberkluter har hele 49 prosent. Sammenlagt er funnene av fiberkluter på 53,3 prosent.

6 prosent av de spurte i Opinions undersøkelsen oppgir å ha kastet våtservietter i toalettet de siste to årene. Dette tilsvarer ca. 210 000 personer.

Fiberkluter er et produkt som er mye benyttet i hjemmet, og disse resultatene tyder på at mange benytter toalettet for å kaste disse produktene.

Fiberkluter er ikke å finne i store tall i Hold Norge Rents folkeforskning, og hittil har vi ikke ansett våtservietter som et stort forsøplingsproblem i Norge. Hyppigheten på funn av våtservietter er likevel tre ganger så stor for ryddeaksjoner i innlandet med 2,7 prosent funn per ryddeaksjon, men det er ikke mulig å si noe om disse våtserviettene kommer fra bruk av folk som ferdes ute eller om det kommer fra kloakken.

⁷ Kubowicz et al. 2017

Funn gjort av forskere fra SINTEF som trålet havbunnen i Trondheimsfjorden i mars 2021 i håp om å samle opp ulike organismer, tyder på at denne typen søppel havner på havbunnen fremfor på strendene. Forskerne fikk opp store mengder våtservietter og hygieneprodukter for kvinner, og de antar at dette kommer fra kloakken⁸.

Snus og sneip

Snus og sneip kastes i toalettet. Begge er på topp 10 i plukkanalysene: snus med 7,7 prosent og sneip med 5,0 prosent.

Fem av seks renseanlegg i plukkanalysen har fellessystemer, men funn på renseanlegget i Flateby, som er et separatsystem, bekrefter at snus og sneip også kommer fra toalettet og ikke utelukkende fra gateplan.

I anlegget på Flateby utgjør snus 1,1 prosent av funnene, og sneip utgjør 10 prosent av funnene.

Det var flere funn av snus i prøvene fra rist sammenlignet med fra konteiner. En årsak til dette kan være at snus blir vanskelig å identifisere etter å ha blitt vasket og kvernet.

I Opinions undersøkelse oppgir 13 prosent at de har kastet snus i toalettet. 2 prosent oppgir at de har kastet sneiper i toalettet. Dette tilsvarer henholdsvis ca. 450 000 og ca. 71 000 personer.

Bomullspinner

Bomullspinner (q-tips) er ikke på topp ti totalt i resultatene fra plukkanalysene. Totalt ble det funnet 161 bomullspinner i plukkanalysene, hvorav 63 prosent var i papir. Det ble også identifisert dobbelt så mange funn av bomullspinner på rist som fra konteiner.

I renseanleggene kan et lavt funn av bomullspinner bety at færre kaster bomullspinner i toalettet enn antatt. Men det kan også bety at bomullspinner i papir blir løst opp og kvernet av skruen og blir dermed uidentifiserbart og kun en del av restavfallet som blir igjen.

Bomullspinner i papir er et bedre alternativ enn plast, men også bomullspinner i papir kan føre til problemer for anleggene. Enkeltvis vil ikke bomullspinner skape store problemer, men sammen med blant annet fett fra matlaging som havner i avløpet skaper det problemer.

2 prosent oppgir å ha kastet bomullspinner i toalettet de siste to årene. Dette tilsvarer ca. 71 000 personer i målgruppen.

I 2020-statistikken er ikke bomullspinner på topp ti-listen over funn registrert av frivillige. Dette er første gang siden 2015. Årsaken til dette kan være at papirpinnene synker og løser seg opp over tid, men det kan vi ikke bekrefte. Funn av hele bomullspinner i papir i renseanleggene viser for øvrig at papiret ikke løser seg opp raskt nok. En annen grunn til nedgangen kan være det store fokuset som har vært på bomullspinner som forsøplingsproblem.

Bind og tamponger/sanitærprodukter

Bind og tamponger har en andel på 5,4 prosent av antall funn i plukkanalysene.

Fra spørreundersøkelsen til Opinion oppgir følgende prosentandel at de har kastet disse kategoriene i toalettet de siste to årene:

---

⁸ <https://www.sintef.no/siste-nytt/2021/forskere-fant-soppelberg-da-de-lette-etter-utslipp-fra-mobiler-og-elektronikk/>

Tamponger: 5 prosent som tilsvarer ca. 178 000 personer i målgruppen

Bind eller truseinnlegg: 1 prosent som tilsvarer ca. 35 600 personer i målgruppen

Plastemballasje fra tamponger, bind, truseinnlegg og kondomer: 1 prosent som tilsvarer ca. 35 600 personer i målgruppen

I folkeforskningen er disse tre kategoriene en del av samlekategoriene som står for 0,46 prosent av funnene, som er en veldig liten andel av forsøpling.

I de kvalitative intervjuene fortalte en 14 år gammel jente at det hender hun har med seg hundeposer som hun kan legge brukte tamponger i, men når hun har glemt å ta med poser, går tampongene i toalettet hvis det ikke er en søppelkasse tilgjengelig. Dette eksempelet forteller oss at det ikke alltid holder å kun fortelle målgruppen at ting ikke skal kastes i toalettet, men at det også er viktig å tilby løsninger som forebygger forsøpling.

Gap mellom holdninger og praksis

Våre funn viser at det er et gap mellom holdning og praksis. De gode holdningene som presenteres under punkt 1 «Holdninger» gjennomføres ofte ikke i praksis.

Tall fra Opinions spørreundersøkelse viser at det i flere problemkategorier er forskjell på hva folk sier er greit å kaste i toalettet, og hva de oppgir faktisk å ha kastet i toalettet.

Innsiktsstudien viser også at folk ikke alltid husker hva de kaster i do. De fleste har tenkt lite over hva de faktisk gjør og hvordan systemet fungerer. Folks praksiser/vaner blir også i liten grad utfordret, fordi dovett er noe det snakkes lite om.

For eksempel mener kun 1 prosent at det er greit å kaste våtservietter⁹ i toalettet. Samtidig oppgir 6 prosent av de spurte å ha kastet våtservietter i toalettet de siste to årene.

Setter vi funnene i sammenheng med hvor stor andel fiberkluter som ble funnet i plukkanalysene, kan vi anta at det går flere fiberkluter i toalettet enn hva befolkningen selv tenker at de kaster i toalettet.

Tall for andre kategorier som viser differanse i holdning og adferd:

Snus

7 prosent mener at det er greit å kaste snus i toalettet

13 prosent oppgir å ha kastet snus i toalettet de siste to årene

Utgjorde 1,1 prosent av funnene i renseanlegget på Flateby (separatanlegg)

Utgjorde 7,7 prosent av funnene i samtlige renseanlegg

Sneip

1 prosent mener at det er greit å kaste sneip i toalettet

2 prosent oppgir å ha kastet sneip i toalettet de siste to årene

Utgjorde 10 prosent av funnene i renseanlegget på Flateby (separatanlegg)

Utgjorde 5 prosent av funnene i samtlige renseanlegg

---

⁹ Fiberkluter er en samlekategori, og det ble derfor ikke spurt om fiberkluter i undersøkelsen til Opinion.

Bomullspinner

0 prosent mener det er greit å kaste bomullspinner i toalettet

2 prosent oppgir å ha kastet bomullspinner i toalettet de siste to årene

Utgjorde 2,1 prosent av funnene i samtlige renseanlegg

Bind og tamponger

0 prosent mener det er greit å kaste bind i toalettet

1 prosent oppgir å ha kastet bind i toalettet de siste to årene

Utgjorde 5,4 prosent av funnene i samtlige renseanlegg (sammen med tamponger)

1 prosent mener det er greit å kaste tamponger i toalettet

5 prosent oppgir å ha kastet tamponger i toalettet de siste to årene

Utgjorde 5,4 prosent av funnene i samtlige renseanlegg (sammen med bind)

Plastemballasje

0 prosent mener det er greit å kaste plastemballasje fra tamponger, bind, truseinnlegg og kondomer i toalettet

1 prosent oppgir å ha kastet plastemballasje fra tamponger, bind, truseinnlegg og kondomer i toalettet de siste to årene

Utgjorde 2,1 prosent av funnene i samtlige renseanlegg (tall for kun emballasje bind og tamponger)

Mer informasjon

Én av to mener de har behov for mer informasjon om hva som kan kastes eller skylles ned i toalettet og ikke.

De yngste har i større grad behov for informasjon om dovert. I samsvar med funn om de unges kunnskap og adferd knyttet til dovert, svarer seks av ti mellom 15 og 29 år at de har behov for mer informasjon om hva som kan kastes eller skylles ned i do og ikke. Personer under 30 år svarer gjennomgående oftere at de er usikre og at de kaster en del i do som ikke skal kastes der.

Funnene peker på at det er et behov for å formidle kunnskap. Produsenter har også en meget viktig rolle å spille da en del produsenter feilinformerer forbrukerne i dag.

Stort potensial for adferdsendring

Funn fra innsiktstudien viser at adferd endres raskt som et resultat av ny kunnskap. Dette kommer frem gjennom deltakernes fortellinger om hvordan de har endret sine praksiser underveis i det kvalitative studiet, men også hvordan de tidligere har endret sine praksiser da de har blitt klar over konsekvensene.

Eksempler på kilder til ny kunnskap:

- Venner eller familie som har fortalt om konsekvensene

- Underveis i innsiktsstudiet
- Erfaringer med at toalett/rør går tett
- Kampanjer/tv-program o.l.

Hold Norge Rents erfaringer bygger også opp under dette. Gjennom både ryddeaksjoner der vi ser nærmere på funn sammen med frivillige og gjennom foredragsvirksomhet ser vi at ny kunnskap fører til større bevissthet rundt egen adferd.

Eksempler på endringer av praksis basert på ny kunnskap

Flere av deltakerne har sluttet å kaste mat i toalettet da de fikk kunnskap om at dette kan tiltrekke seg rotter.

Christina (37 år) sluttet å kaste linser i toalettet da mannen hennes sa at de inneholdt plast og kan havne i havet.

Lillian (35 år) sluttet å kaste tamponger i do da hun så program om hva som skjer med det du kaster i do, at rørene kan tette seg og at ting kan havne i havet. Unntaket er når hun er på offentlig sted og det ikke finnes en søppelbøtte.

EKSEMPLER FRA STUDIEN

Eksempler på endringer i praksis basert på ny kunnskap.

Foto: Hentet fra rapporten til ÆRA Strategic Innovation

Konklusjoner

Gjennom kunnskapsinnhenting i dette prosjektet har vi nå både et mer detaljert og et mer helhetlig bilde av forsøplingen som skjer gjennom toalettet i Norge. Prosjektet har gitt oss ny kunnskap om sammensettingen av forsøplingen og om befolkningens kunnskap, holdninger og praksiser knyttet til bruken av toalettet som avfallsbøtte.

Norske renseanlegg er kjent med omfanget av forsøpling i avløpssystemene og problemene dette medfører, men hittil har kunnskapen om sammensettingen av innholdet i denne forsøplingen vært begrenset. Hold Norge Rents folkeforskning har gitt en pekepinn på sammensettingen, men funn på strendene og langs vassdrag og innsjøer har kun gitt oss deler av bildet, både fordi store deler av avfallet heldigvis fjernes fra anleggene og fordi deler av avfallet som forsvinner ut av anleggene, synker.

Hittil har vi antatt at toalettet brukes som avfallsbøtte grunnet manglende tilgang på avfallsbøtte, sjenanse og dårlige vaner. Dette prosjektet har til dels avkreftet disse

antakelsene og gitt oss ny kunnskap om hvorfor toalettet brukes som avfallsbøtte, samt identifisert gjenstander som vi ikke tidligere har hatt fokus på, som sneip og snus.

Innsikten forteller oss at befolkningen har i utgangspunktet gode holdninger, samt at de aller fleste har tilgang til en avfallsbøtte på badet. Likevel benyttes toalettet som avfallsbøtte, fordi dette ofte oppfattes som den beste eller enkleste løsningen for visse typer avfall eller der og da.

Over 90 prosent av de spurte i Opinions spørreundersøkelse oppgir at de har benyttet toalettet som avfallsbøtte i løpet av de siste to årene. Dette står i sterk kontrast både til holdningene og til engasjementet mot plast i havet.

Det er et stort behov for å øke bevisstheten rundt dovett i befolkningen. Holdningene reflekteres kun delvis i adferden, og dette kan vi nå ta tak i med utgangspunkt i innsikten som dette prosjektet har gitt oss. Videre arbeid med forebygging av dette forsøplingsproblemet bør derfor bygge på følgende grunnprinsipper:

- Kunnskapskampanje fremfor holdningskampanje
- Definere målgruppene med utgangspunkt i hyppighet og størst risiko for bruk av toalettet som avfallsbøtte
- Velge produkter som har størst effekt med tanke på mengde og skadeomfang

Kunnskapsformidling må være en helt sentral del av det videre arbeidet, og denne formidlingen bør bygge på følgende:

- Fokus på positiv kommunikasjon ved å formidle riktig/ønsket atferd
- Kildesortering som inngangsport til kunnskap om avfallet
- Inkludere formidling om konsekvenser knyttet til for eksempel plast i havet
- Produsenter og utsalgssteder som kilder til kunnskap
- Formidle løsninger
- Kommunikasjon via toneangivende stemmer/talspersoner i målgruppen, respekterte rollemodeller/organisasjoner, egne nettverk m.m.

Enkelte av Norsk Vanns medlemmer har tidligere målt effekten av kampanjer lokalt, men nå vil det også være mulig å måle effekten på nasjonalt nivå på bakgrunn av metodikken som er utviklet for plukkanalyser og med utgangspunkt i resultatene av Opinions spørreundersøkelse.

Vedlegg

1. Rapport plukkanalyser v/Mepex og Hold Norge Rent
2. Protokoll plukkanalyser
3. Rapport Opinions spørreundersøkelse
4. Rapport innsiktsstudie v/Æra Strategic Innovation

**HOLD
NORGE
RENT**

Vedlegg 1
Rapport plukkanalyser
v/Mepex og Hold Norge Rent

HOLD NORGE RENT

Rapport fra plukkanalyser

Prøvetaking av renseanlegg og plukkanalyser

Prøvetaking og analysering ble gjennomført av Mepex, og er basis for all data fremstilt i denne rapporten.

Hold Norge Rent bistod med innspill og basis for funnkategorier, basert på den norske folkeforskningen, og Norsk Vann har kommet med innspill på metode basert på sine erfaringer i bransjen.

Mepex

Mepex er et konsulentselskap med et sterkt fagmiljø innen avfall og gjenvinning. De har lang erfaring med oppdrag både for offentlig virksomhet og privat næringsliv.

Kontaktperson: Frode Syversen

Analytikere: Tallak Syversen, Jonathan Hultin og Mari Smith

22. februar 2021

Mepex gjennomførte, sammen med Hold Norge Rent og Norsk vann en pilotanalyse på Nedre Romerike Avløpsselskap IKS. Metoden var utviklet av Mepex og ble testet under piloten. Hold Norge Rent stod for funnprotokollen og Norsk Vann med erfaring fra renseanlegg.

Uke 15, 16 og 17

Mepex gjennomførte fem plukkanalyser, på fem ulike renseanlegg i Stavanger, Bergen. Enebakk og Oslo.

Oversikt over renseanleggene hvor plukkanalysene ble gjennomført

Nedre Romerike Avløpsselskap IKS, Viken

- Belastning i personekvivalent: 282 000
- Husholdning, by og spredt bebyggelse, industri og næring
- Ikke separatanlegg – mye overvann
- Ristgoods per år: ca. 260 tonn

Flateby renseanlegg, Viken

- Belastning i personekvivalent: 4 000
- Husholdning, spredt bebyggelse
- Separatsystem
- Ristgoods per år: ca. 6 tonn

Bekkelaget renseanlegg, Oslo

- Belastning i personekvivalent: 348 000
- Husholdning, by og spredt bebyggelse, industri og næring
- Ikke separatanlegg
- Ristgoods per år: ca. 688 tonn

Holen renseanlegg, Vestland

- Belastning i personekvivalent: 134 000
- Husholdning, by og spredt bebyggelse, industri og næring, Haukeland sykehus
- Ikke separatanlegg – mye overvann
- Ristgoods per år: ca. 126 tonn

IVAR renseanlegg Bore, Rogaland

- Belastning i personekvivalent: 20 000
- Husholdning, spredt bebyggelse
- Hovedsakelig separatanlegg
- Ristgoods per år: ca. 130 tonn

IVAR renseanlegg Vik, Rogaland

- Belastning i personekvivalent: 60 000
- Husholdning, by og spredt bebyggelse
- Hovedsakelig separatsystem
- Ristgoods per år: ca. 80 tonn

Metoden

- Ulike renseanlegg har ulike løsninger, og metoden ble tilpasset for å gi representative tall på tvers av renseanleggene.
- Mål for metode var å gi best mulig resultat og grunnlag for data, versus tidsbruk.
- Det ble tatt prøver både fra kontainer og fra rist.
  - Prøver fra rist er uvasket avfall som sitter fast, mens prøver fra kontainer er alt avfall som blir fanget opp og rensket ut av vannet, for deretter å bli presset for vann og går gjennom en skrue hvor alt avfallet blir presset sammen.
- Mål å analysere 20 kg + fra hvert anlegg

Hovedresultater

Det er totalt identifisert **7655 produkter** under de seks analysene, ut i fra **143,8 kg prøver**.

Det er i alt tatt **6 ristprøver (30,9)** og **22 kontainerprøver (112,9 kg)**, som vil si at det er i alt tatt **73 % flere kontainerprøver**. Det er i Vik, Bore og Holen det ble tatt ut ristprøver.

Funnene ble fordelt på totalt **39 funnkategorier** separerer inn i **tre ulike kilder**:

Personlig forbruk: eksempler her er ispinner, matemballasje, metallemballasje, snus og sneip, tyggegummi osv.

Sanitæravfall/personlig hygiene: eksempler her er bind og tamponger, emballasje fra bind og tamponger, fiberkluter (våtservietter o.l), kondomer, linser, munnbind osv.

Annet: her er samlekategori for funn som ikke passet inn under de to andre. Her har vi hovedsakelig funnkategorier fra industri og næring silk som biomedica, behandlet treverk, pakkebånd osv.

Hovedresultater topp 10

Samlet fra de seks renseanleggene har vi følgende topp 10 kategorier.

Topp 10 utgjør 91 % av alle funn.

Vi ser at det i all hovedsak er fiberkluter som utgjør det største problemet.

Plastfolie representerer uidentifiserbart tynnplast, for eksempel plast fra ulike typer emballering.

Snus og sneip dukker også høyt opp på listen, og er interessant at kastes i toalettet.

Topp 10 totalt			
	Produkt	Antall	Prosentvis
1	Deler av fiberkluter	3754	49,0 %
2	Plastfolie	682	8,9 %
3	Snus	589	7,7 %
4	Bind og tamponger	412	5,4 %
5	Sneip	382	5,0 %
6	Fiberkluter	328	4,3 %
7	Plastbiter	310	4,0 %
8	Gummi/skosåle	199	2,6 %
9	Emballasje bind og tamponger	161	2,1 %
10	Kondomer	136	1,8 %

Unike funn

På noen av anleggene det ble funnet kategorier som ikke ble funnet ved de andre renseanleggene.

Renseanlegg med unike funn	
NRA	Bleie
Bekkelaget	WC blokk
Flateby	WC blokk
Vik	Hyssing
Holen	Pakkebånd
Flateby	Skiftenøkkel
Vik	Våtserviettemballasje

Ristprøver: topp funn

Ristanalysene utgjorde totalt 27 % av alle analysene, antall funn var på totalt **338** og utgjør **4,4 %** av de totale funn. Det er Vik, Hole og Boren det ble tatt prøver fra rist.

Topp 10: Ristprøver			
	Produkt	Antall	Prosent av alle ristfunn
1	Snus	88	26,0 %
2	Fiberkluter	67	19,8 %
3	Deler av fiberkluter	64	18,9 %
4	Bind og tamponger	40	11,8 %
5	Sneip	31	9,2 %
6	Qtips (papir)	10	3,0 %
7	Plastfolie	6	1,8 %
8	Emballasje bind og tamponger	5	1,5 %
9	Plastbiter	3	0,9 %
10	Tanntråd	3	0,9 %

Kontainerprøver: topp funn

Antall funn totalt i kontainerprøvene var på **7317 funn**.

Dette utgjør 95,6 % av de totale funnene.

Topp 10 fra kontainer presentert her, utgjør **86,6 %** av alle funn i kontainer, på de seks renseanlegg.

Topp 10: Kontainerprøver			
	Produkt	Antall	Prosent av alle kontainerfunn
1	Deler av fiberkluter	3690	50,4 %
2	Plastfolie	676	9,2 %
3	Snus	501	6,8 %
4	Bind og tamponger	372	5,1 %
5	Sneip	351	4,8 %
6	Plastbiter	307	4,2 %
7	Fiberkluter	261	3,6 %
8	Gummi/skosåler	199	2,7 %
9	Emballasje bind og tamponger	156	2,1 %
10	Kondomer	134	1,8 %

Ristprøver vs. kontainerprøver

Med tanke på at kontainerprøver er kvernet og tørket materiale, mens ristprøver er produkter som sitter fast i «sila» så kan en tenke seg at utfallet fra de to ulike metodene er forskjellige.

Basert på våre data er det derimot ikke store forskjeller, 8 av 10 produkter på topp 10 sammenfaller, og det er unike produkter både i kontainerprøvene og ristprøvene. Men obs – slik som presentert tidligere er det kun tatt ut 6 ristprøver mot 22 kontainerprøver. Derfor kan vi ikke si noe om at de ulike metodene ikke vil føre til forskjellige resultater.

**Topp 10:
Ristprøver**

	Produkt	Antall	Prosent av alle ristfunn
1	Snus	88	26,0 %
2	Fiberkluter	67	19,8 %
3	Deler av fiberkluter	64	18,9 %
4	Bind og tamponger	40	11,8 %
5	Sneip	31	9,2 %
6	Qtips (papir)	10	3,0 %
7	Plastfolie	6	1,8 %
8	Emballasje bind og tamponger	5	1,5 %
9	Plastbiter	3	0,9 %
10	Tanntråd	3	0,9 %

**Topp 10:
kontainerprøver**

	Produkt	Antall	Prosent av alle kontainerfunn
1	Deler av fiberkluter	3690	50,4 %
2	Plastfolie	676	9,2 %
3	Snus	501	6,8 %
4	Bind og tamponger	372	5,1 %
5	Sneip	351	4,8 %
6	Plastbiter	307	4,2 %
7	Fiberkluter	261	3,6 %
8	Gummi/skosåler	199	2,7 %
9	Emballasje bind og tamponger	156	2,1 %
10	Kondomer	134	1,8 %

Separatsystem

Som vist tidligere er det inkludert renseanlegg både med og uten separatsystem.

Separatsystem innebærer at all kloakk fra gateplan, næringsliv osv. skilles fra husholdning. Ved å skille ut resultatene fra renseanlegget med separatsystem på Flateby, kan en derfor være sikker på at funnene representerer funn fra kun husholdning.

Nedre Romerike Avløpsselskap IKS, Viken

- Belastning i personekvivalent: 282 000
- Husholdning, by og spredt bebyggelse, industri og næring
- Ikke separatanlegg – mye overvann
- Ristgods per år: ca. 260 tonn

Flateby renseanlegg, Viken

- Belastning i personekvivalent: 4 000
- Husholdning, spredt bebyggelse
- **Separatsystem**
- Ristgods per år: ca. 6 tonn

Bekkelaget renseanlegg, Oslo

- Belastning i personekvivalent: 348 000
- Husholdning, by og spredt bebyggelse, industri og næring
- Ikke separatanlegg
- Ristgods per år: ca. 688 tonn

Holen renseanlegg, Vestland

- Belastning i personekvivalent: 134 000
- Husholdning, by og spredt bebyggelse, industri og næring, Haukeland sykehus
- Ikke separatanlegg – mye overvann
- Ristgods per år: ca. 126 tonn

IVAR renseanlegg Bore, Rogaland

- Belastning i personekvivalent: 20 000
- Husholdning, spredt bebyggelse
- Hovedsakelig separatanlegg
- Ristgods per år: ca. 130 tonn

IVAR renseanlegg Vik, Rogaland

- Belastning i personekvivalent: 60 000
- Husholdning, by og spredt bebyggelse
- Hovedsakelig separatsystem
- Ristgods per år: ca. 80 tonn

Flateby

– separatsystem

Her presenteres de topp 10 funn fra Flateby, som kun representerer funn hvor vi vet at husholdningers toalett er kilden.

Topp 10 Flateby			
	Produkt	Antall	Prosentvis
1	Deler av fiberkluter	247	22 %
2	Plastfolie	238	21 %
3	Sneip	111	10 %
4	Plastbiter	102	9 %
5	Emballasje bind og tamponger	93	8 %
6	Fiberkluter	57	5 %
7	Gummi/skosåler	50	4 %
8	Isopor	44	4 %
9	Kondomer	36	3 %
10	Qtips (plast)	28	2 %

Flateby – kun fra toalettet

Ved å sammenligne separatsystem og åpent system kan en se at de to listene representerer mange likheter - 8/10 av alle funn kategorier dukker opp hos begge.

Interessant er det å merke seg at *snus* ikke havner på topp 10 på Flateby, men at *sneip* havner høyt opp. Kanskje er det for å unngå lukt i søpla? Noe annet som er verdt å merke seg er at en ikke finner *Bind og tamponger* på topp 10 på flateby, men emballasjen. Dette er det vanskelig å svare på, men en må være obs at dette er resultater fra kun ett renseanlegg.

Topp 10 Flateby

	Produkt	Antall	Prosentvis
1	Deler av fiberkluter	247	22 %
2	Plastfolie	238	21 %
3	Sneip	111	10 %
4	Plastbiter	102	9 %
5	Emballasje bind og tamponger	93	8 %
6	Fiberkluter	57	5 %
7	Gummi	50	4 %
8	Isopor	44	4 %
9	Kondomer	36	3 %
10	Qtips (plast)	28	2 %

Topp 10 minus Flateby

	Produkt	Antall	Prosentvis
1	Deler av fiberkluter	3507	46 %
2	Plastfolie	444	6 %
3	Snus	561	7 %
4	Bind og tamponger	385	5 %
5	Sneip	271	4 %
6	Fiberkluter	271	4 %
7	Plastbiter	253	3 %
8	Gummi/skosåle	149	2 %
9	Emballasje bind og tamponger	68	1 %
10	Kondomer	100	1 %

Oppsummering

- Det er mulig å gjennomføre plukkanalyser i renseanlegg og identifisere en rekke produkter
- Plukkanalyser fra seks renseanlegg resulterte i så mange som 7655 identifiserte produkter ut i fra 132,97 kg prøver.
- Fiberkluter havner på topp, og utgjør et stort problem, sammen med bind og tamponger, snus og sneip og plastfolie.
- En må være obs på at flere renseanlegg ikke har separatsystem, men ved å sammenligne disse to kan en se at det ikke er store forskjeller i resultatene.

**HOLD
NORGE
RENT**

Vedlegg 2
Protokoll plukkanalyser

Dovett

Protokoll for gjennomføring av analyser på renseanlegg

Navn på renseanlegg	
Analyse nr	
Rist/container	
Dato	

Tidspunkt prøvetak	
Samlet vekt (g)	
Totalt antall funn	

	Prøve 1	Prøve 2	Prøve 3	Totalt
Samlet vekt (g)				
Totalt antall funn				
Antall funn per kg				
Vekt av funn (g)				
Vekt av funn per kg				

Sanitærartikler	
Bind og tamponger	
Emballasje bind og tamponger	
Qtips (plast)	
Qtips (papir)	
Fiberkluter	
Deler av fiberkluter	
Munnbind	
Plaster	
Tannpirker tre	
Tanntråd	
kondomer	
Kondomemballasje	
Doduffer	
Linser	

Personlig forbruk	
Matemballasje	
Korker og lokk	
Sneip	
Snus	
Tyggegummi	
Ispinne	
Fruktmerke	
Våtservietemballasje	

Annet	
Isopor	
Biomedia	
Plastfolie	
Plastbiter	
Aluminium	
Behandlet treverk	
Gummi/skosåler	
Tekstil/kluter	
Hyssing	
Papir	
Metallemballasje	
Fiber	

**HOLD
NORGE
RENT**

Vedlegg 3
Rapport Opinions spørreundersøkelse

DOVETT KVANTITATIV RAPPORT

Gjennomført av Opinion for
Hold Norge Rent, LOOP og Norsk Vann

Mia Charlotte Harboe // mia@opinion.no // April 2021

Del 2: Innsikt – Kvantitativ undersøkelse

1. Om undersøkelsen

2. Kildesortering og miljø som inngang

3. Folk og dovett

- Kunnskap
- Adferd
- Holdninger
- Årsaker

4. Oppsummering

1. Om undersøkelsen

Bakgrunn og formål

Hold Norge Rent, LOOP og Norsk Vann ønsker et grundig kunnskapsgrunnlag om dovett. Prosjektet består av tre ulike deler, der en kvantitativ spørreundersøkelse er del 2.

Den kvantitative spørreundersøkelsen bygger videre på den kvalitative innsiktsstudien som er gjennomført av Æra Strategic Innovation. Målet er å kartlegge et større antall innen målgruppen, samt å kontrollere for de observasjonene som er gjort i den kvalitative undersøkelsen. Undersøkelsen skal kartlegge befolkningens kunnskap, holdninger og praksis knyttet til dovett.

Metode, målgruppe og utvalg

I den kvantitative fasen ønsker vi å kartlegge en bred målgruppe bestående av hele befolkningen mellom 15-65 år. Utvalget trekkes tilfeldig fra et landsrepresentativt befolkningspanel (Pollstat & Statistics), basert på målgruppen som er beskrevet.

Spørreundersøkelsen ble gjennomført på web.

Totalt ble undersøkelsen gjennomført av 1024 personer. Resultater er vektet på kjønn, alder og geografi.

Tidspunkt for gjennomføring

Undersøkelse ble gjennomført i tidsperioden mellom 16.03. – 25.03.2021.

Feilmarginer

Undersøkelser med 1000 intervju har samlet feilmarginer på mellom +/- 1,4 til +/- 3,1 prosentpoeng.

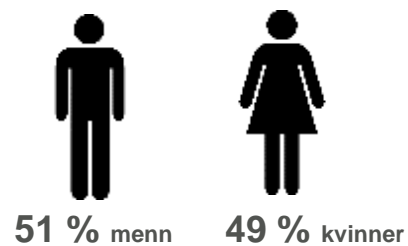
OM UNDERSØKELSEN

Utvalget

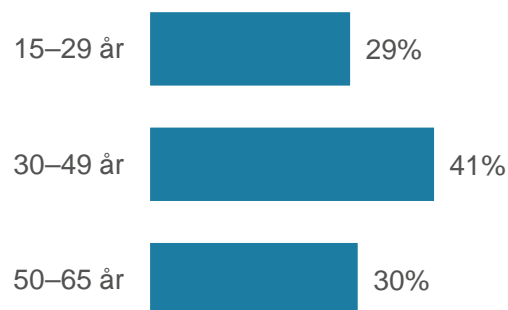
Totalt ble undersøkelsen gjennomført av 1024 personer, tilfeldig utvalgt i målgruppen 15-65 år. Resultater er vektet på kjønn, alder og geografi.

Fordelingen på kjønn, alder og landsdel vises til høyre.

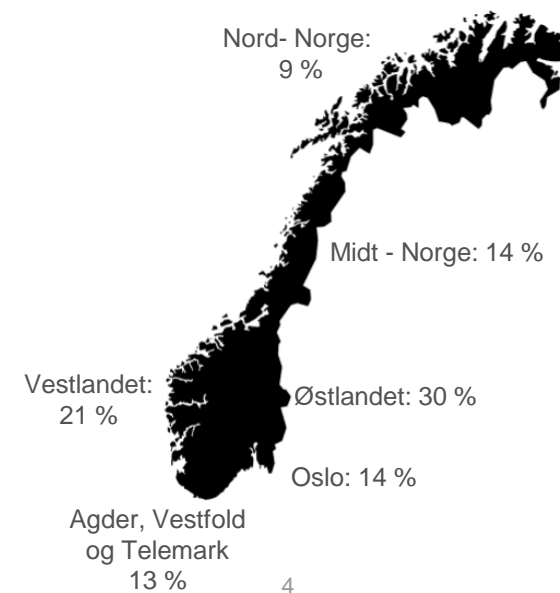
Kjønn

Alder

Landsdel

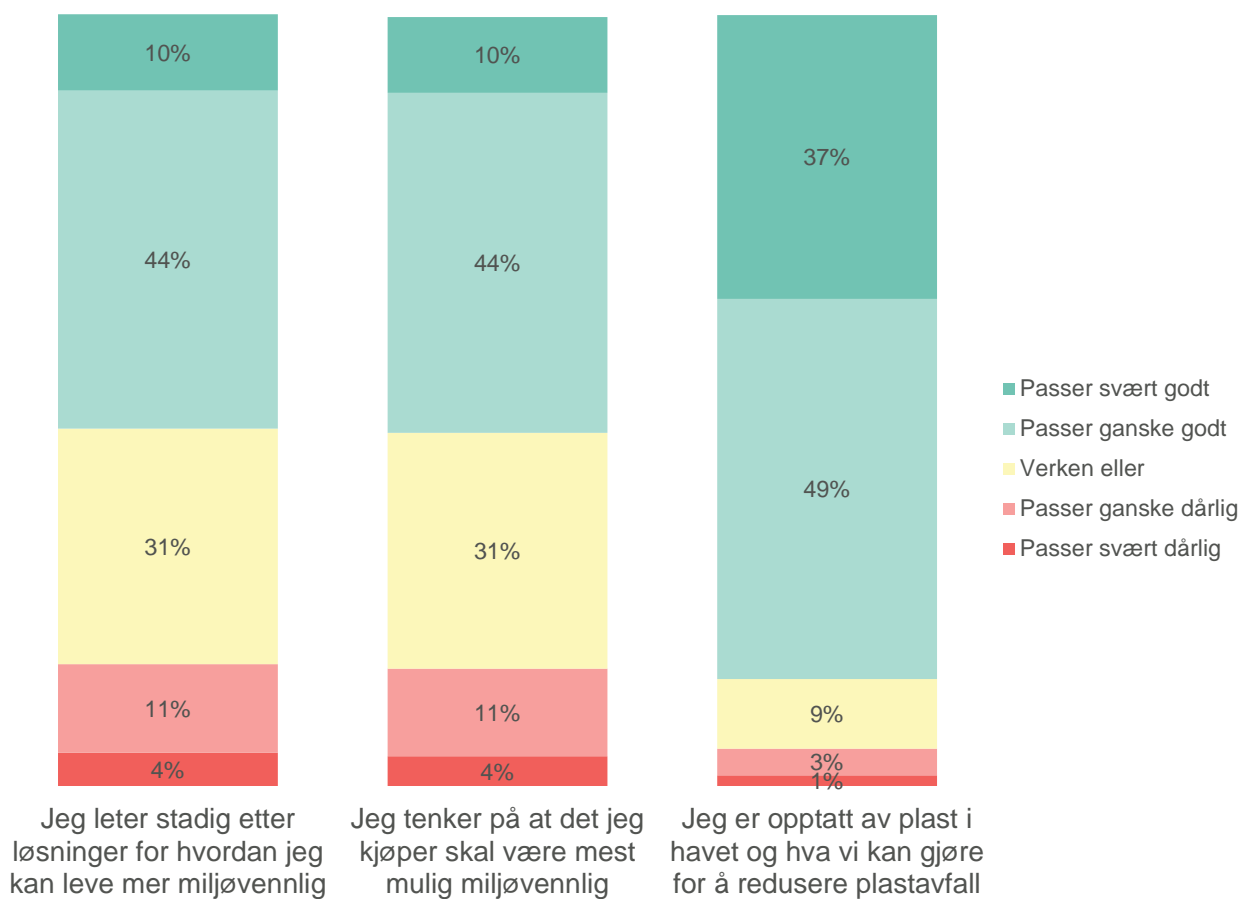

2. KILDESORTERING OG MILJØ SOM INNGANG

KILDESORTERING OG MILJØ SOM INNGANG

9 av 10 er opptatt av plast i havet

Plast i havet har størst engasjement

Totalt 86 % er opptatt av plast i havet og hva man kan gjøre for å redusere plastavfall. De andre to utsagnene er det ca halvparten som mener det passer som en beskrivelse av dem.

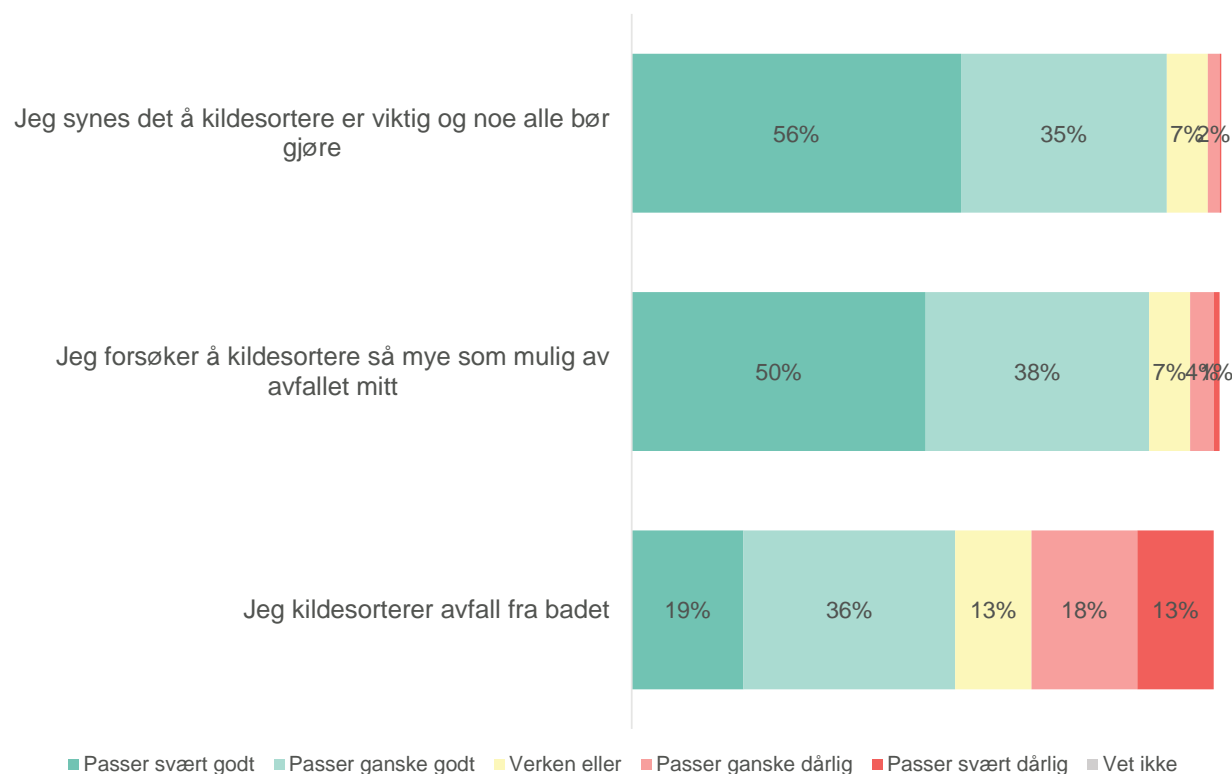
Kvinner og 50-65 åringer bryr seg mest om miljøet

For alle tre utsagn er det signifikant flere kvinner enn menn som oppgir at de er enige, men forskjellen mellom kjønn er kun på 10 prosentpoeng på det meste.

Det er også betydelige aldersforskjeller. 9 av 10 i alderen 50-65 år er opptatt av plast i havet, mens andelen er redusert til 8 av 10 blant de mellom 15-29 år. For de to andre utsagnene ser vi derimot ingen signifikante forskjeller.

KILDESORTERING OG MILJØ SOM INNGANG

Kildesortering er viktig for befolkningen, men på badet kildesorterer kun 2 av 10 svært godt

Kildesortering er viktig for nesten alle

Kun tre prosent mener at dette utsagnet passer dårlig. Nesten like mange oppgir at de forsøker å kildesortere så mye som mulig av avfallet sitt.

Kildesortering på badet går under radaren

På badet er derimot kildesortering noe en del ikke tar hensyn til. 3 av 10 svarer at utsagnet om at de kildesorterer avfall fra badet passer dårlig. Kun 2 av 10 oppgir at utsagnet passer *svært godt*.

De som har en mer miljøvennlig adferd* svarer i større grad at de kildesorterer avfall fra badet; 28 % svarer at det passer *svært godt* og 43 % svarer at det *passer ganske godt*.

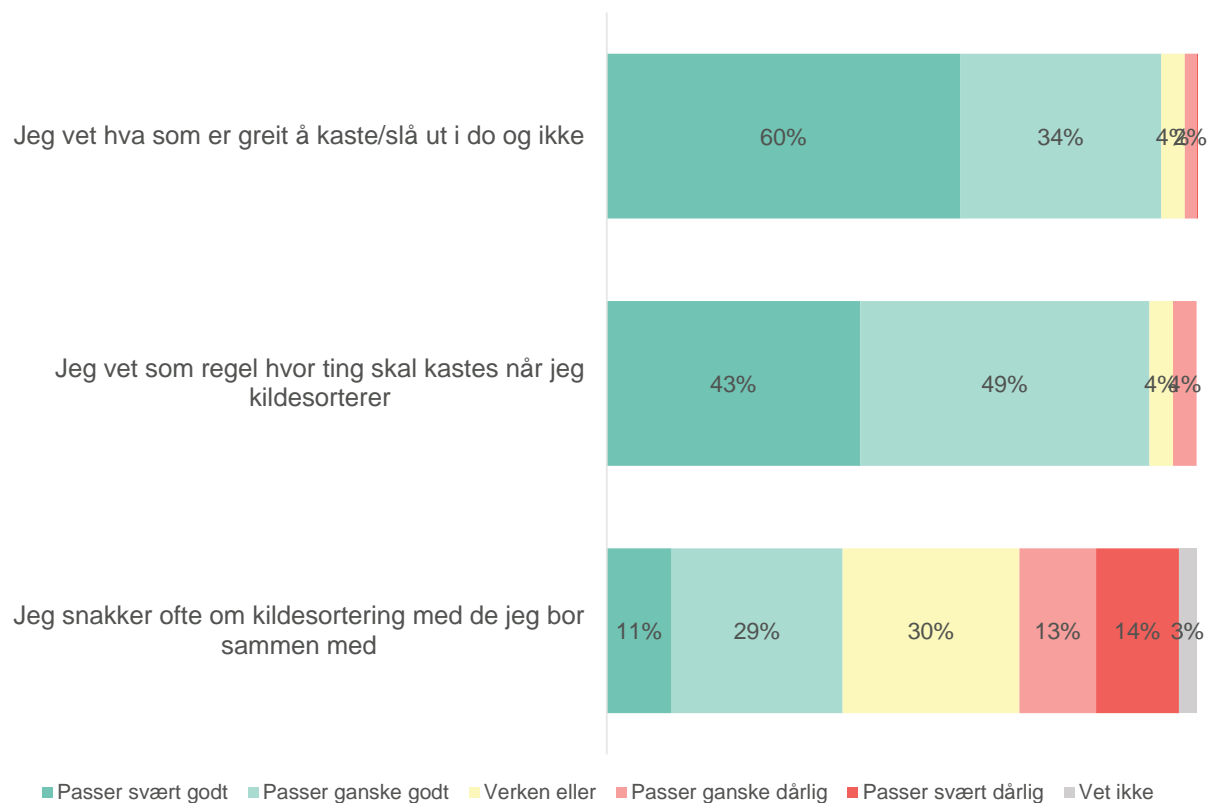
n= 1024

? Du får nå noen utsagn om kildesortering. Hvor godt eller dårlig passer dette utsagnet som beskrivelse av deg?

KILDESORTERING OG MILJØ SOM INNGANG

«Alle» vet hva som er greit å kaste i do eller hvor ting skal kildesorteres, men praksiser er noe annet

Folk tror at de vet hva som er riktig

Over 9 av 10 oppgir at de vet hva som er greit å kaste i do og ikke, samt at de som regel vet hvor ting skal kastes når de kildesorterer.

Den yngste gruppen (15-29 år) svarer imidlertid i mindre grad at utsagnet passer *svært godt* enn de som er over 30 år.

Videre ser vi at det er større usikkerhet enn det som kommer frem her.

Kildesortering og dovett snakkes ikke om

De færreste snakker om kildesortering med andre i husstanden. Dette vil sannsynligvis også påvirke praksiser, fordi kildesortering er noe man bare vet eller gjør (riktig eller feil).

Når kildesortering generelt snakkes lite om, er det rimelig å anta at dovett snakkes enda mindre om.

n= 1024

Du får nå noen utsagn om kildesortering. Hvor godt eller dårlig passer dette utsagnet som beskrivelse av deg?

A photograph of a modern public restroom. In the center is a white toilet with its lid up. To the right is a white pedestal sink with a chrome faucet. Above the sink is a mirror. To the left of the toilet is a white cabinet with a mirror above it, reflecting a sink and a chrome paper towel dispenser. In the background, there is a wooden shelf with a roll of paper towels and some other items. The floor is dark brown. A teal text box is overlaid on the left side of the image.

3. FOLK OG DOVETT

KUNNSKAP

Det (nesten) alle vet

Der det er usikkerhet og uriktige antakelser

KUNNSKAP

Det (nesten) alle vet

Mindre ting (f.eks. kontaktlinser eller q-tips) kan kastes i do	98 % mener det er feil
Det som kan kastes i do kan føre til problemer i rørsystemene for kloakk	96 % mener det er riktig
Ved å kaste andre ting enn dopapir i do, er det fare for at doen kan gå tett	96 % mener det er riktig
Matrester som skulles ned i toalettet kan tiltrekke seg rotter	77 % mener det er riktig (14 % usikre)

n= 1024

? Du vil nå se noen påstander knyttet til hva som skylles ned i do eller i kjøkkenvasken. Tror du denne påstanden er riktig, feil eller er du usikker?

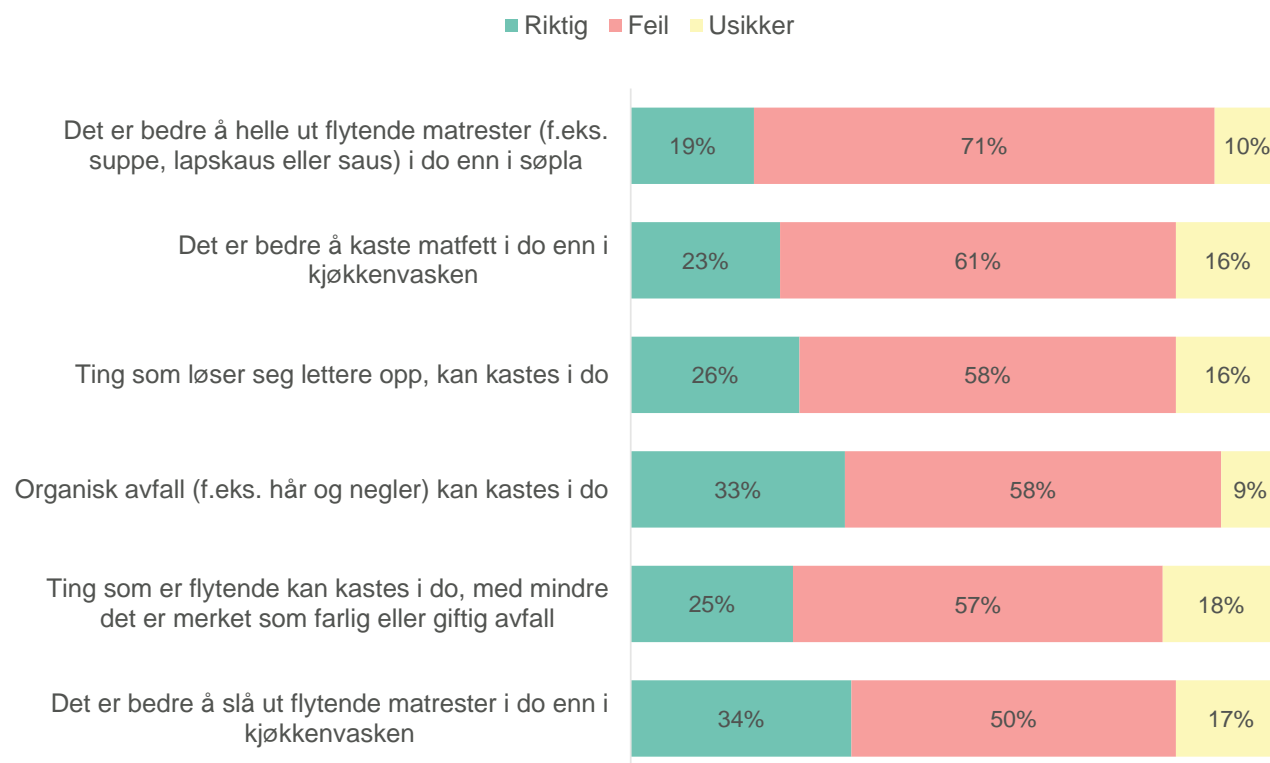
Det nesten alle er enige i

Er at mindre ting ikke skal kastes i do. I tillegg oppgir flertallet at de vet om at konsekvensene av å kaste noe i do kan føre til problemer i rørsystemene, tette doer og rotter. Det er flere som ikke har søppelkasse på badet som er mener det er feil at doen kan gå tett (erfaring med at den ikke har gjort det?).

Når det kommer til matrester som tiltrekker rotter så skiller det lite på alder og kjønn, men noen flere menn og unge (15-29 år) svarer at de er usikre. I tillegg svarer personer som leier bolig i signifikant større grad at de er usikre på utsagnet om rotter.

KUNNSKAP

Mye usikkerhet rundt hva som kan kastes eller helles i do

Selv om nesten alle visste at mindre ting som Q-tips ikke skal kastes i do er mange usikre på eller tror det er greit å kaste andre produkter. Ting som er flytende, organisk eller lettere kan løse seg opp (papiraktig) tror flere at enten kan kastes i do, eller man er usikker på om kan kastes der. Matfett og flytende matrester er også noe flere oppgir at heller går i do enn i kjøkkenvasken.

1 av 5 eller flere mener det er greit å kaste matrester, ting som lett løser seg opp, organisk avfall og ting som er flytende i do.

Generelt svarer de yngste (15-29 år) i større grad at påstandene er riktig eller at de er usikre på om det er riktig eller feil. Blant de eldste (50-65 år) svarer en større andel gjennomgående at påstandene er feil.

De som ikke har en miljøvennlig adferd svarer i større grad at det er riktig at flytende matrester, matfett, og ting som er flytende eller løser seg opp kan kastes i do.

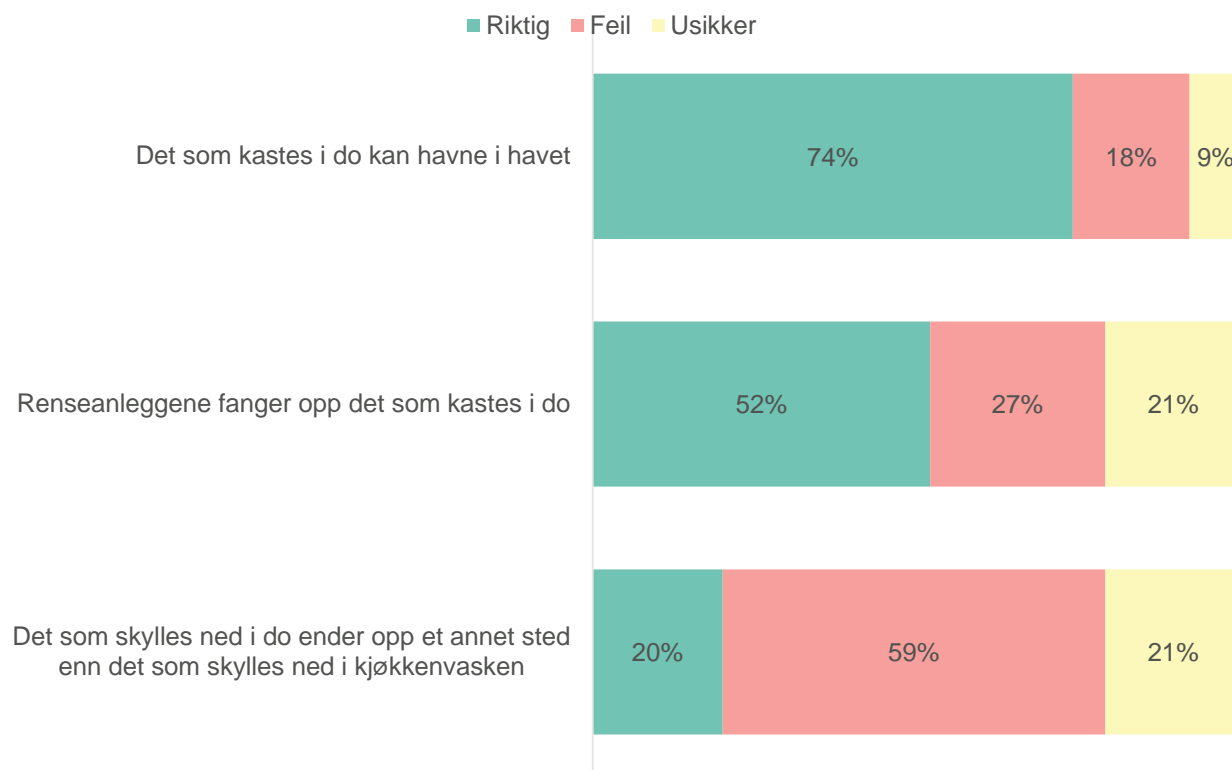
n= 1024

? Du vil nå se noen påstander knyttet til hva som skylles ned i do eller i kjøkkenvasken. Tror du denne påstanden er riktig, feil eller er du usikker?

KUNNSKAP

Lite kunnskap om hvor det som kastes i do ender opp

2 av 10 tror det som kastes i do havner et annet sted enn det som skylles ned i kjøkkenvasken – blant de yngste tror 1 av 4 at det er riktig, i tillegg er 32 % usikre.

Halvparten av befolkningen er også sikre på at renseanleggene fanger opp det som eventuelt kastes i do. De som ikke har en miljøvennlig adferd svarer i større grad at renseanleggene fanger opp det som kastes i do.

1 av 5 tror ikke at det som kastes i do kan havne i havet. 9 prosent er usikre. Det er en større andel blant de yngste (15-29 år) og menn som svarer at de usikre eller har galt svar. Blant de som bor i Midt- og Nord-Norge er det signifikant flere som svarer at påstanden er riktig.

n= 1024

Du vil nå se noen påstander knyttet til hva som skylles ned i do eller i kjøkkenvasken. Tror du denne påstanden er riktig, feil eller er du usikker?

ADFERD OG HOLDNINGER

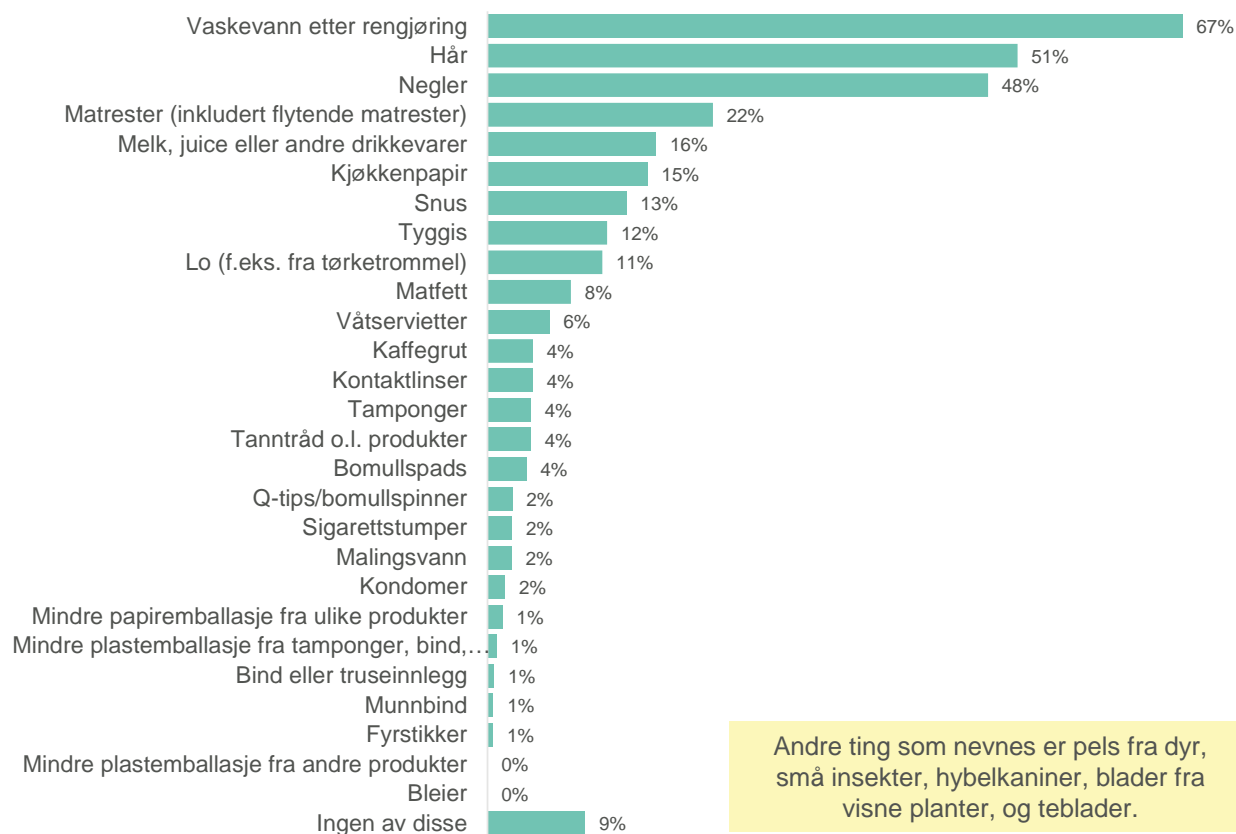
Fordi folk ikke husker hva de kaster i do, må vi spørre eksplisitt om produkter – i en begrenset tidsperiode.

Vi har delt inn det som kastes etter de 5 kategoriene av avfall som kastes i do, og markert med ulike fargekoder.

ADFERD

Vaskevann, hår og negler er det flest har kastet i do

Vaskevann, hår og negler er det flest selv har skylt ned i do. Her oppgir halvparten eller flere at de har gjort dette.

1 av 5 har skylt ned matrester

Ellers kommer drikkevarer, kjøkkenpapir og snus høyt opp på listen. Spesielt blant menn har mange, hele 20 prosent, skylt ned snus. Menn skyller også i større grad ned malingsvann (3 %), kjøkkenpapir (18 %), drikkevarer (19 %) og matfett (10 %). Kvinner kaster i større grad tamponger (8 %) og bomullspads (6 %).

Kun 9 prosent svarer at de ikke har skylt ned noen av disse. De eldste, 50-65 år, svarer gjennomgående færre gjenstander.

Det er like mange med miljøvennlig og ikke miljøvennlig adferd som har kastet noe i do, men de med miljøvennlig adferd oppgir at de har kastet færre produkter i toaletter (2,9 vs 3,6 i snitt).

n= 1024

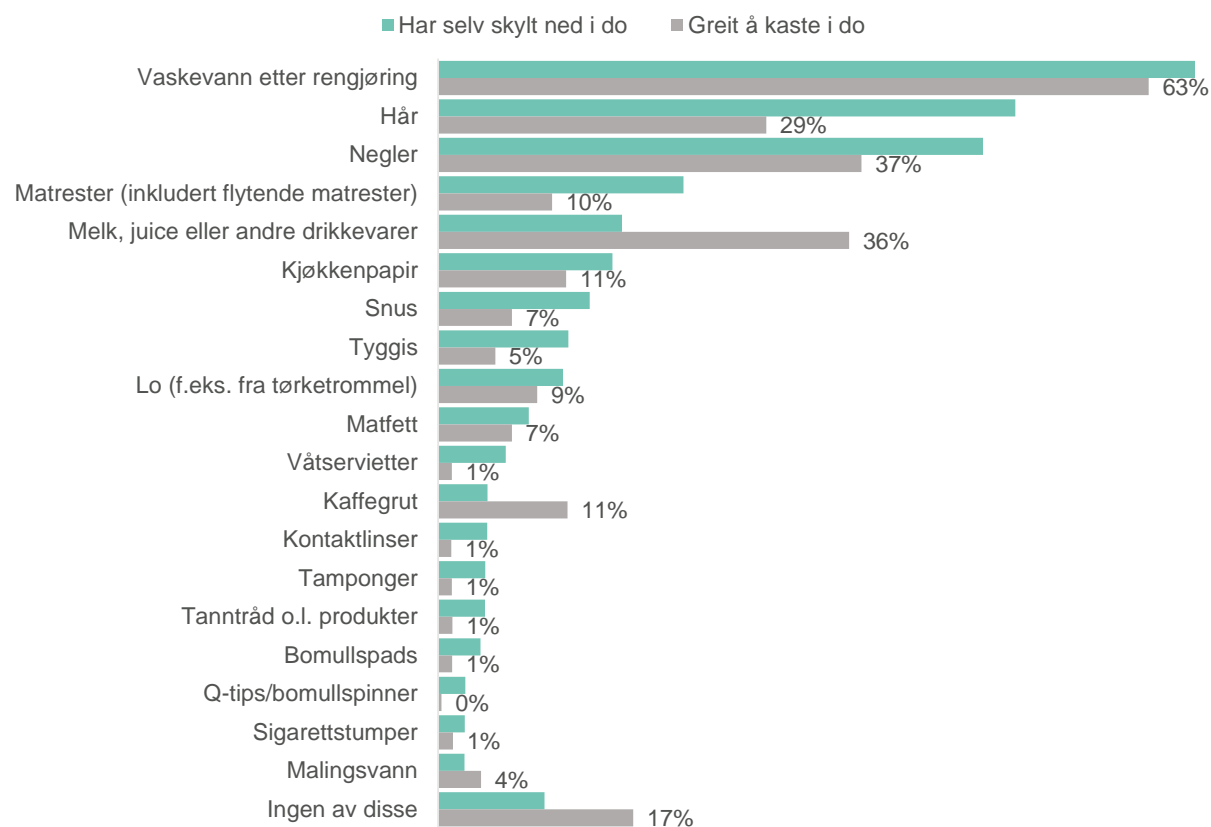

Her er en liste over typiske ting som skylles ned i do. Tenk deg godt om og kryss av for det du har skylt ned i do i løpet av de siste to årene, enten hjemme hos deg selv, hos andre eller på offentlige steder (f.eks. kjøpesenter, skole, jobben).

HOLDNINGER

Gap mellom adferd og holdninger

Når man tenker gjennom hva som egentlig er greit å handler i do er det flere som svarer ingenting. Det er derimot flere som svarer at drikkevarer og kaffegrut kan gå i toalettet, sammenlignet med andelen som faktisk skyller det ned i do.

Over 10 % tenker det er greit å skylle ned vaskevann, negler, melk eller andre drikkevarer, hår, kaffegrut, kjøkkenpapir og matrester (inkl. flytende). Det er også en betydelig andel som mener det er greit å kaste lo, matfett, snus, tyggis og malingsvann.

Menn og de yngste tenker i større grad at det er greit å kaste ting i do

Flere menn enn kvinner tenker at det er greit å skylle ned kaffegrut, matfett, drikkevarer, kjøkkenpapir, sigarettstumper og snus. En større andel blant de under 30 år mener det er greit å skylle ned tyggis, malingsvann, kjøkkenpapir og matfett. De som kun har søppelbøtte på kjøkkenet mener også det i større grad er greit å kaste enkelte produkter i do (15 % blant disse mener det er greit å skylle ned tyggis i toalettet).

n= 1024

? Her er listen over noe av det som skylles ned i do. Kryss av på listen det du tenker er greit at havner i do.

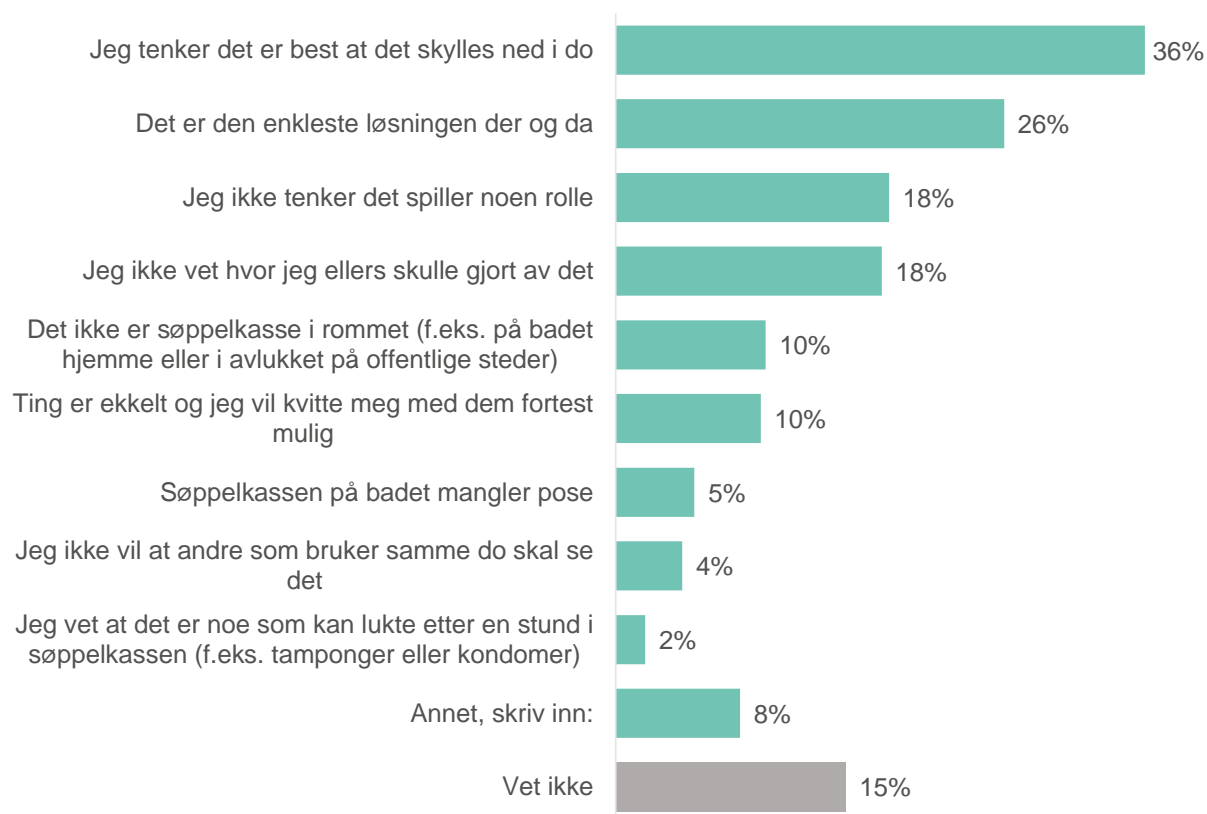

ÅRSAKER

Hva er grunnen til at noe havner i do?

ÅRSAKER

Å skylle ned i do er for mange den enkleste og beste løsningen

Flere enn 1 av 3 skyller noe ned i do når de mener det er den beste løsningen

Den nest vanligste grunnen er at det er enkleste løsningen etterfulgt av at de tenker at det ikke spiller noen rolle eller ikke vet hvor de ellers skulle gjort av det.

Kun 10 prosent svarer at det er på grunn av at de ikke har en søppelkasse tilgjengelig i rommet og 5 prosent at søppelkassen mangler pose. Denne andelen er imidlertid større blant de yngste (15-29 år). Det er få som svarer at de kaster i do på grunn av sjenanse for andre eller for lukt. Her er derimot også andelen større blant de yngste.

De yngste svarer også i større grad at de ikke vet hvor de ellers skulle gjort av det og at ting er ekkelt og de ønsker å bli kvitt det raskest mulig. Flere menn svarer også at raskt vil kvitte seg med ting de synes er ekkelt. Merk at det ikke bare er tamponger og kondomer som er ekkelt; de som kaster q-tips, matrester, hår og negler svarer også at det er ekkelt som årsak til at det går i do.

n= 928

? Ting havner i do av ulike grunner. Kryss av for alternativene som stemmer for deg. Jeg har skylt ned ting i do når..

ÅRSAKER

Åpne svar: Hvorfor noe kastes noe i do

I tillegg til svarene på forrige side fikk vi noen åpne tilbakemeldinger, se et utvalg av dem til høyre.

«Mistet noe ved et uhell [som man da ikke tar opp igjen]»

«Når jeg er blitt tom for dopapir har jeg få ganger brukt kjøkkenpapir i stedet for dopapir.»

«Kun viss det som kan kastes i do er ufarlig for naturen. Annet blir kildesortere i våre bossdunker, eller blir innlevert på en miljøstasjon.»

«Bomullspads med neglelakkfjerner kastes, fordi det stinker veldig i søpla..»

«Det har vært så liten mengde, feks hår, at jeg tenker at det ikke har noe å si.»

«[tidligere] uvitehet»

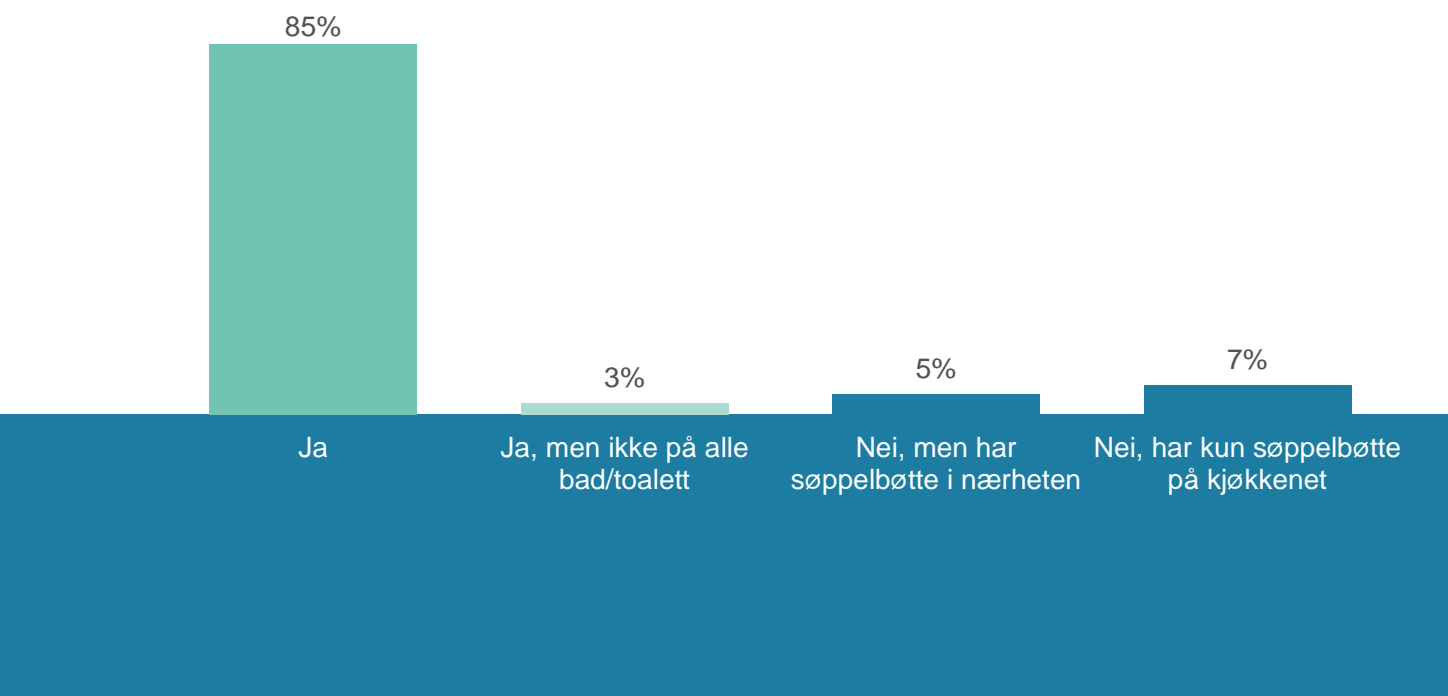
«Flytende matrester eller vaskevann som jeg ikke vil hive i restavfallet»

«Glemmer meg bort»

«Vil ikke at sluket på kjøkkenet skal fylles med ekle klumper fra gammel flytende mat/drikke.»

ÅRSAKER

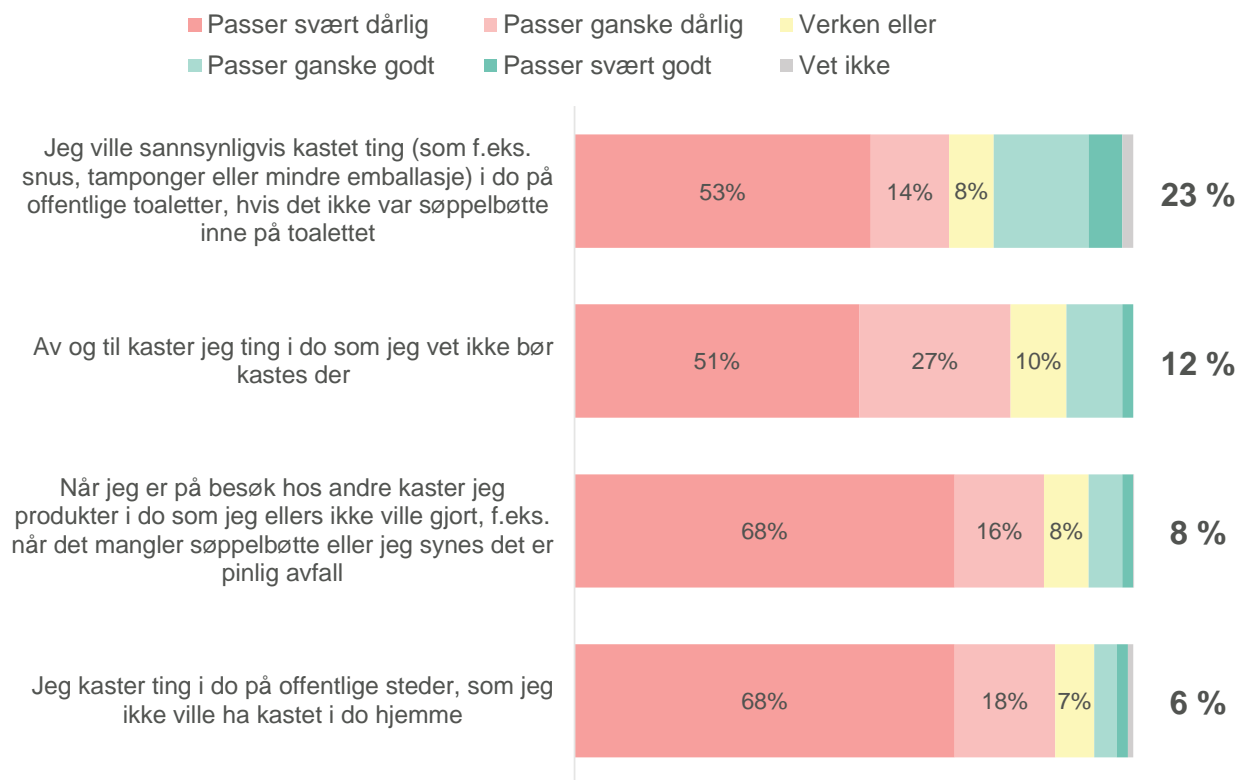
Nesten 9 av 10 har søppelbøtte på badet

ÅRSAKER

Hjemme vs ute: Ikke ulike holdninger, men ulike praksiser basert på fasiliteter

Når søppelbøtten mangler

Nesten 1 av 4 svarer at det passer godt at de ville sannsynligvis kastet ting i do på offentlige toaletter hvis de ikke hadde søppelbøtte tilgjengelig. Flere blant de yngste (15-29 år) svarer at dette passer godt, men flere blant de eldste (50-65 år) og blant kvinner svarer at dette passer *svært dårlig*.

Langt færre ville gjort det samme hos noen de er på besøk hos. Her svarer kun 8 prosent at påstanden passer godt.

De fleste har samme vaner hjemme og ute i det offentlige. Kun 6 prosent synes at det stemmer at de kaster ting i do på offentlige steder som de ikke ville ha kastet hjemme.

12 prosent sier de kaster ting de vet ikke bør kastes i do. Flere kvinner og den eldste gruppen svarer at denne påstanden passer *svært dårlig*. De med miljøvennlig adferd eller som oppgir at de kildesorterer på badet, svarer i signifikant større grad at utsagnene passer *svært dårlig*.

n= 1024

? Hvor godt eller dårlig passer dette for deg?

ÅRSAKER

Grunnen til at man ikke har kastet noe i do

Kun 9 % sier at de ikke kaster noe i do. Oppsummering av grunnene de oppgir vises til høyre.

Mange svarer at de ikke kaster noe i do fordi det rett og slett ikke skal dit og at det har de lært. Andre svarer at de er redd rørene skal gå tett eller at de skal lage problemer i avløpet og kloakksystemet. Noen svarer også at de tenker miljø og vet at det kan havne i havet.

Det er bare sånn

«Det har ikke falt meg inn å kaste ting i toalettet. Gjenstander kastes i søppelet og vaskevann går i utslagsvasken. Matfett tømmeres aldri ut i noe avløp.»

«Har lært fra jeg var barn at det ikke skal kastes noe i do.»

«Har alltid antatt at ingenting annet enn dopapir skal i toalettet»

«Fordi jeg tenker på miljøet. Jeg har en personlig tankegang at det som skal kastes i do er kun dopapir og ikke noe annet i og med at doen ikke er noe søppelkasse»

Frykter konsekvensene

«Er veldig bevisst på hva som er dårlig for kloakksystemet og rørene i vårt hus.»

«Jeg har hørt at det ikke er bra, og at folk skaper problemer med rørsystemet. Så spesielt en artikkel om at man ikke skal kaste matfett-rester eller tampong plastikk i do, og etter det tenkte jeg det var best å bare ikke putte noenting som helst der, annet enn avføring og dopapir.»

«Det er fare for forurensning av vann, kan føre til skade på rør, kan tiltrekke skadedyr og kan føre til problemer for renseanlegg.»

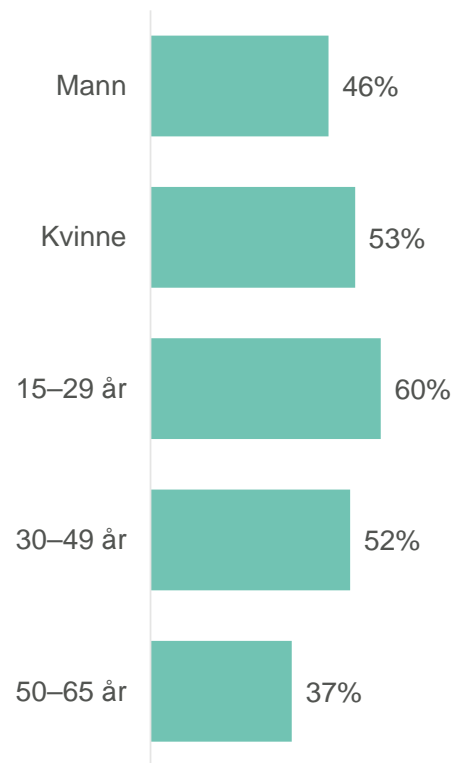
N=96 (9 % av befolkningen)

1 av 2

Mener de har behov for mer informasjon om hva som kan kastes eller skylles ned i do og ikke

ÅRSAKER

Halvparten vil ha mer informasjon

Ikke så godt informert som man har trodd
Halvparten oppgir nå at de ønsker mer informasjon om dovett.

Før spørsmål om kunnskap og adferd knyttet til dovett oppga over 9 av 10 at de vet hva som er greit å kaste i do og hva som ikke er det. Videre i undersøkelsen var det tydelig at flere var usikre eller hadde gale antakelser.

De yngste har i større grad behov for informasjon om dovett

I samsvar med funn om de unges kunnskap og adferd knyttet til dovett, svarer 6 av 10 mellom 15-29 år at de har behov for mer informasjon om hva som kan kastes eller skylles ned i do og ikke.

Personer under 30 år svarer gjennomgående mer at de er usikre og at de kaster en del i do som ikke skal kastes der.

4. OPPSUMMERING

Oppsummering

1) Konsekvenser for renseanlegg og havet er lite kjent

Over 9 av 10 vet at det som kastes i do kan føre til at doen går tett. Når man tenker seg om oppgir like mange at det kan føre til problemer i rørsystemene for kloakk. Rotter er et velkjent problem for 8 av 10. Konsekvensen flest er usikre på er hvorvidt renseanleggene fanger opp det som kastes i do - som også kan henge sammen med andelen som er usikre på hvorvidt det som kastes i do havner i havet.

2) Usikkerhet og feil antakelser om hvilke produkter det er greit å kaste i do

4 av 10 er usikre eller har feil antakelser for hvorvidt det er greit å kaste matrester, flytende avfall, organisk avfall og ting som løser seg opp i do. Mindre ting (som ikke løser seg opp) vet de aller fleste at er feil å kaste i do. Dette påvirker også praksiser og holdninger – de kategoriene man er usikre eller har feil antakelser om, kastes også i do av flere.

3) Folk kaster i do når det oppleves som den beste løsningen

Ting kastes i do når det er mangel på andre (gode) alternativer, eller manglende kunnskap om at doen ikke er den beste løsningen.

4) Halvparten vil ha mer informasjon

Til tross for at 9 av 10 hadde en formening om at de viste hva som var greit å kaste i do og ikke, oppgir halvparten at de ønsker mer informasjon etter å ha gått gjennom spørsmålene i undersøkelsen.

5) Det er få demografiske forskjeller

Nesten alle har kastet noe i do, uavhengig av kjønn, alder, bosted eller hvor miljøvennlig en oppgir at en er. Det samme finner vi for kunnskap og holdninger, ingen grupper skiller seg betydelig fra noen andre.

Opinion AS | Vulkan 16 | 0178 OSLO

Opinion:

www.opinion.no

hei@opinion.no

[@opinionoslo](https://twitter.com/opinionoslo)

**HOLD
NORGE
RENT**

Vedlegg 4
Rapport innsiktsstudie
v/ Æra Strategic Innovation

«Dovett»

Kvalitativ rapport

Gjennomført av Æra Strategic Innovation for
Hold Norge Rent, LOOP og Norsk Vann

APRIL 2021

ÆRA

Del 1: Innsikt - Kvalitativ innsiktstudie

Om prosjektet

- Bakgrunn, metode og målgruppe

Tema

- Kildesortering som inngang
- Et taust tema
- Oppsummering

Kunnskap

- Det folk ikke vet at de ikke vet
- Hvor kommer kunnskapen fra?
- Kjente og ukjente konsekvenser
- Do vs kjøkkenvask
- Oppsummering

Praksiser

- Folk husker ikke ...
- 5 kategorier av avfall som går i do
- Sjøppelkasser
- Oppsummering

Holdninger

- Gap mellom holdninger og praksis
- Eksempler på endret adferd
- Hjemme vs ute

Tiltak

- Hva må løses?
- Forslag: Hva kan gjøres?

Appendix

- Generelt om kildesortering

DOVETT

Om prosjektet

Metode og prosess

Kort om prosjektets tre ulike deler

Hold Norge Rent, LOOP og Norsk Vann ønsker et grundig kunnskapsgrunnlag om «dovett». Prosjektet består av tre ulike deler:

- Del 1: Kvalitativ innsiktstudie (Æra)
- Del 2: Kvantitativ spørreundersøkelse som bygger videre på den kvalitative innsiktstudien (Opinion i samarbeid med Æra)
- Del 3: Plukkanalyse ved ulike renseanlegg i Norge (Mepex)

Bakgrunn: Hva skal den kvalitative delen bevare?

Den kvalitative delen ser nærmere på hva som kastes i do og hvorfor. Målet er å forstå folks kunnskap, holdninger og praksiser knyttet til tematikken.

Overordnet spørsmål i studien :

- Hvordan praktiseres kildesortering generelt i hjemmet?
- Hva vet folk om tema «dovett»?
- Hvilken forståelse har folk av systemet og hva som er konsekvensene av å kaste ting i do?
- Hva blir kastet i do? Og i hvilke situasjoner skjer dette?
- *Hvorfor kastes ting i do?*
- *Er det et gap mellom folks holdninger/kunnskap og hva som faktisk skjer i praksis?*

Målgruppe: Hvem har vi snakket med?

Totalt 11 deltakere fra ulike byer og mindre tettsteder i Norge.*

- **6 familier**

- 3 familier med ett eller flere barn i alderen 0-5 år
- 3 familier med ett eller flere barn i alderen 12-18 år

- **3 par**

- 1 par med fraflyttet voksne barn
- 2 par i 30-årene uten barn

- **2 aleneboere**

- Begge i midten av 20-årene

- **Spredning på:** Alder, kjønn, bakgrunn, størrelse på bolig/leilighet og miljøbevissthet

- De yngste (under 25 år) og de eldste (60+) er ikke med blant de 11 deltakerne i studien, men alle de 11 deltakerne har gjennomført to intervjuer med venner og bekjente, og vi har da bedt dem om å intervju personer i disse målgruppene om mulig. Slik har vi også fått historier/praksiser/kunnskapsgrunnlag fra disse gruppene.

Metode: Hva har vi gjort?

Digitale dybdeintervjuer:

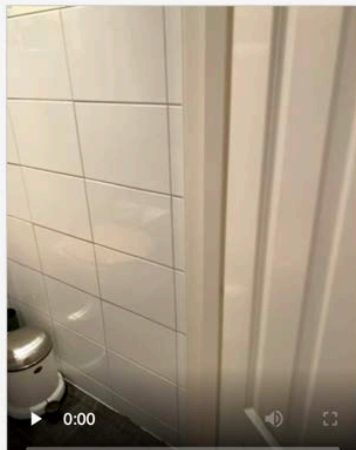
- Varighet: 1 time
- Gjennomført på Teams i uke 6 og 7

Mobiletnografi:

- Varighet: 2 uker
- Gjennomført: Uke 7 og 8

Her er en skrekkscenario for kildesortings-geeks 🤪

Her er første video om badet vårt 😊

METODE

Kort om mobiletnografi som metode:

Deltakerne har etter gjennomført dybdeintervju fortsatt sin deltakelse i studien gjennom å svare på ulike oppgaver via en innsiktsapp som de lastet ned på mobilen. Oppgavene besvarte de med video. Deltakerne har intervjuet to venner/bekjente/familiemedlemmer om «dovett» med fokus på kunnskap, holdninger og praksiser (eksempler og historier om hva de kaster i do). Deltakerne har også selv vist oss hvordan de kildesorterer hjemme og hvordan de håndterer søppel på badet. De har vist oss ulike situasjoner som har oppstått hvor de har kastet/eller kunne ha kastet ting i do og i kjøkkenvasken.

Metodetriangulering:

Vi har brukt ulike metoder for å ha forskjellige innfallsvinkler til tematikken. I dybdeintervjuene blir vi kjent med deltakerne og kan gå i dybden på tema, mens gjennom mobiletnografien får vi tilgang til hvordan de løser dette hjemme og de kan vise og dokumentere situasjoner som oppstår. Det at undersøkelsen er todelt gjør også at deltakerne får tid til å reflektere mer over tema, og dele dette med oss.

Innsikt

Kvalitativ studie om «Dovett».

I. Tema

Hvordan forholder folk seg til tema?

En forståelse av folks forhold til tema er nødvendig for å forstå folks kunnskap, praksiser og holdninger knyttet til «dovett».

«Dovett» som ord

«Dovett» er et konstruert ord som folk ikke har et forhold til og antakeligvis vil trenge litt tid på i det hele tatt å forstå. Ordet «dovett» ble ikke brukt i intervjuer og oppgaver, og er heller ikke et ord deltakerne selv brukte. Formuleringer som ble brukt er hva som kastes i do/hva som går i do, kunnskap om hva som skjer med det som kastes/slås ut i do osv.

Folk skiller ikke ut det som kastes i do som et eget område eller et eget tema når det kommer til avfall i hjemmet.

Vi har likevel for enkelhets skyld brukt ordet «dovett» i denne rapporten. Slik ordet blir brukt i rapporten så omfatter det både hva som kastes i do (praksiser), men også kunnskap og holdninger knyttet til tema.

Kildesortering som inngang

Kildesortering ble brukt som inngang til å snakke om hva som kastes i do og hvorfor.

Denne vinklingen gir mulighet til å se kunnskap, holdninger og praksiser knyttet til hva som kastes i do, opp mot hvordan kildesortering i hjemmet håndteres. I tillegg er det en god oppvarming før samtalen dreier seg over på hva som kastes i do (som er et tema folk ikke er så vant og kanskje heller ikke like komfortable med å snakke om).

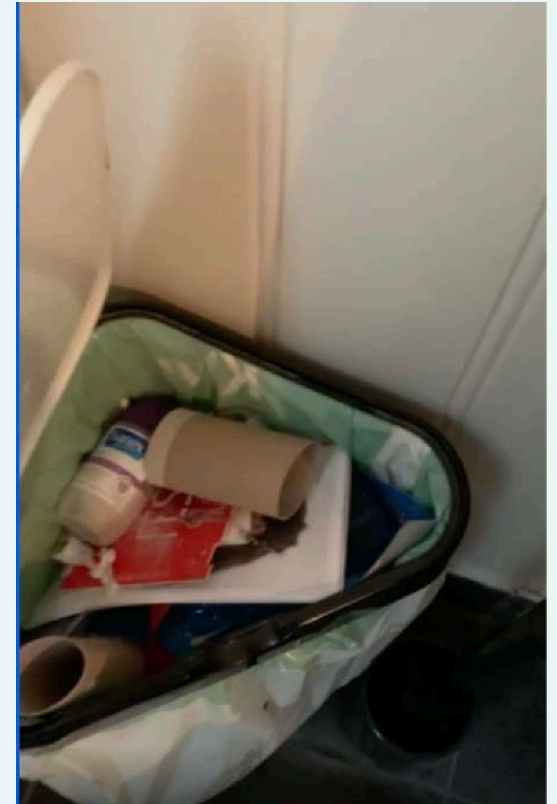

Kildesortering: Badet er en blindsoner

Det er få som har tenkt over at de ikke kildesorterer avfall fra badet. Dette gjelder også dem som ellers har høyt fokus på kildesortering.

I intervjuene er det flere som kommer på underveis i samtalen at de faktisk ikke kildesorterer på badet, men at dette er noe de ikke har tenkt over før.

De som i noen grad kildesorterer avfallet på badet tar ut papp og plastflasker. **Men kildesortering på badet oppleves som vanskelig å gjennomføre i praksis da det kun er én søppelbøtte på badet og lite plass.**

Kildesortering på badet er en blindsoner
«Nye oppdagelser om egen adferd»

Lene (59 år) viser og forteller hvordan hun sorterer alt av avfall i hjemmet, og at hun til og med har egen kompost i hagen. Da hun kommer til badet sier hun at de ikke har søppelkasse der fordi det ikke er plass, og at de heller kaster avfall fra badet i søppelspann på kontorværelset som ligger vegg i vegg med badet. Når hun skal løse oppgavene i appen og vise oss hvordan hun håndterer avfall på badet, så ler hun litt av seg selv. Når hun tar en ny titt på badet ser hun med en gang at det er flere steder hun kan sette en søppelkasse, og forteller videre at hun ikke har tenkt over at hun ikke sorterer avfall fra badet. Hun ser umiddelbart selv at her har hun et stort forbedringspotensial.

Kildesortering på badet er en blindsoner
«Ingen kildesortering-skam på badet»

*Johanne (38 år) innleder samtalen om kildesortering med:
«Kildesortering står ikke så høyt på agendaen hos oss. Det er litt
flaut ...»*

*Johanne vet at hun burde være flinkere til å kildesortere avfallet sitt
i hjemmet. Hun ler og skammer seg litt når hun viser hvordan alt
avfall , bortsett fra stor papp, går i den store pedalbøtten på
kjøkkenet.*

**Denne skammen kommer ikke frem hos Johanne eller andre
deltakere når det gjelder kildesortering på badet - fordi de ikke har
tenkt over at det å ikke kildesortere på badet er «feil».**

Et taust tema

Folk snakker ikke (eller i hvert fall svært sjeldent) om hva som kan kastes i do og ikke - og tenker i liten grad over tematikken i hverdagen.

Dette kommer frem på ulike måter:

- Det er litt rart å snakke om det
- Folk snakker sjeldent eller aldri om det med andre (det er bare noe man vet eller gjør)
- Folk husker ikke hva de har kastet eller kaster i do før de blir gitt eksempler
- Det er lite informasjon og fokus på tema (i hvert fall sammenlignet med kildesortering)

«Det (hva man koster i do) har gått litt på autopilot .... Jeg har ikke tenkt over det»

Anna, 39 år.

Oppsummering: Tema

1) Kildesortering på badet er en blindsoner

Folk har ikke tenkt over at de ikke kildesortere på badet, og blir overrasket når de reflekterer over at de faktisk kaster alt i en bøtte på badet.

3) «Dovett» er et taust tema

Det er et tema folk ikke (eller i hvert fall veldig sjeldent) snakker om eller tenker over.

2. Kunnskap

Hva vet folk om «dovett»?

Kunnskapsnivået varierer, men det er helt klart preget av at «dovett» er et taust tema i hverdagen.

Eksempel: Kunnskap

Viser hvordan en av deltakerne resonnerer når han begynner å tenke på hva som faktisk kan kastes i do og ikke.

«Om en moderne q-tips går ut i havet så tror ikke jeg det er så veldig farlig miljømessig, annet enn at hvis hele verden gjør det så blir det veldig mye av det som vises og er stygt. For moderne q-tips er jo laget av papir og bomull er vel også et naturlig nedbrytbart stoff, så akkurat det tror jeg ikke er miljømessig skadelig, annet enn utseendemessig skjemmende, og det samme med negler og stekeolje er jo også biologisk nedbrytbart....

...Kontaktlinser er vel kanskje ikke det, det vet jeg ikke. Jeg ser for meg det er noe plast eller petroleums aktig i det ... Også tror jeg de som styrer med vann har noen systemer for å hindre at ting går rett ut i havet. Det vil jeg jo tro. Men det er sikkert små ting som går rett gjennom systemet.»

Eksempel: Kunnskap

Viser hvordan deltakerne har endret adferd når de har fått ny kunnskap.

«Q-tips har gått i toalettet tidligere ...har ikke tenkt så mye annet enn at de kan spyles ned, at de ikke vil sette seg fast.»

Sara, 35 år

«Linser var jo i mitt hode lov, men nå vet jeg at det er plast, så da er det jo ikke ok.»

Christina, 37 år

Det folk ikke vet at de ikke vet

Folk har et kunnskapshull de selv ikke er klar over når det kommer til «dovett». De vet ikke at de ikke vet.

Sitatene på forrige side viser hvordan folk endrer adferd når de får ny kunnskap.

Det må ses i sammenheng med at «dovett» for de fleste er et taust tema. Folk flest har tenkt lite over hva de faktisk gjør og hvordan systemet fungerer. Folks praksiser/vaner blir også i liten grad utfordret fordi det er noe det snakkes lite om. Det er også et tema det informeres lite om sammenlignet med kildesortering.

Hvor kommer kunnskapen fra?

- **«Sunn fornuft»**
Enkelte ting er opplagte at IKKE skal i do, fordi de ikke hører hjemme der (truse, bleier, bind og andre større ting).
- **Hjemmefra/eller fra venner**
Kunnskap overført fra foreldre/samboer om hva som kan og ikke kan kastes i do og hvorfor.
- **Erfaringer**
Erfaringer med at toalettet/rør har gått tett - eller ikke har gått tett (selv om det kastes diverse saker i do).
- **Antakelser**
Antakelser eller forestillinger om hva som skjer med det som kastes i do.
- **Kampanjer/tv-program**
Kampanjer om at det kun er tre ting som skal i do, og tv-program om konsekvensene av å kaste ulike typer av avfall i toalettet.

Men hvor kommer kunnskapen fra?
Eksempel: Sunn fornuft

*«Jeg bruker bare sunn fornuft.
Dette kan tette do og dette kan ikke tette do.»*

Anna, 38 år.

Men hvor kommer kunnskapen fra?
Eksempel: Hjemmefra

Sara (35 år) forteller at hun i tenårene lærte av sin mor at det er greit å kaste plastemballasjen og tamponger i do, og at det er grunnen til at hun gjennom tenårene og i hele 20-årene kastet dette i do. Det er først i riktig voksen alder at hun har tenkt over at det nok ikke skal kastes i do.

Ukjente eller usikre konsekvenser

•Hvor langt er et rør?

Folk har tenkt lite på hva som skjer i rørene utenfor eget hus/leilighet. Men når de tenker seg om ser de for seg at dersom mange kaster fett, hår, tamponger osv. i toalettet, så kan det sikkert føre til propper/tette rør andre steder i systemet.

•Vi har vel et rensesystem?

Folk har tenkt lite over hvor det som kastes i do havner opp - men antar at det er rensesystemer som fanger opp det som kastes i do, selv om de ikke helt vet hvordan disse fungerer.

•Det er plast i havet, så det kan nok havne der - men hvordan?

Folk er kjent med at det er plast i havet, og tror kanskje (når de tenker seg om) at ting som kastes i toalettet kan havne i havet (hvis det er lite nok) - uten at de fleste helt kan forklare hvordan.

Mest kjente konsekvenser

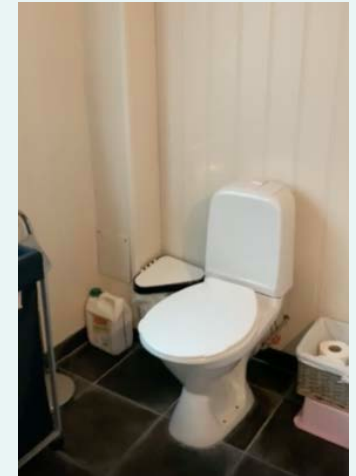
- som også skaper bekymring

- **Tette rør/ do**

Større avfall og matfett er det folk tenker kan tette rørene.

- **... og rotteproblemer**

Matrester kan tiltrekke seg rotter.

Do vs kjøkkenvasken: Hva er forskjellen?

Matfett og annet flytende matavfall som er vanskelig å håndtere går enten i kjøkkenvasken eller do fremfor i matavfall/restsøppel. Dette for å unngå gris/lekkasje i søpla.

Matavfall som ikke inneholder fett og som er tyntflytende går som regel i vasken, mens matfett og tykkere matrester som lapskaus og supper oftere går i toalettet.

Det er en oppfatningen om at rørene tilknyttet do tåler mer enn rørene tilknyttet kjøkkenvasken. Folk er usikre på, eller har ikke tenkt over, om det som skylles ned i vasken og toalettet havner opp ulike steder.

Do vs kjøkkenvasken
Eksempler: Hva går hvor?

«Jeg vet ikke hva som er best av do eller vask. Går vann fra vask samme sted som do? Det har jeg ikke tenkt så mye på.»

Lene, 58 år.

«Jeg vet ikke hvor det havner. Det har jeg ikke tenkt på. Det vil jeg ikke tenke på (latter).»

Marita, 27 år.

Oppsummering: Kunnskap

1) Folk vet ikke at de ikke vet

Folk har et kunnskapshull de selv ikke er klar over når det kommer til «dovett».

2) De mest kjente konsekvensene er de som er tettest på - som tett do tette rør og problemer med rotter.

De konsekvensene som er lenger fra eget bad/eget hjem, som f.eks. at avfall fra do kan havne i havet, er det mindre kunnskap om og mer usikkerhet knyttet til.

3. Praksiser

Hva er det folk faktisk gjør?

Folks praksiser må ses i sammenheng med folks forhold til tema og kunnskapsnivået.

Folk husker ikke hva de kaster i do

Dette bekrefter igjen at det er et tema folk tenker lite over. Det er først når folk får eksempler at de kommer på hva de faktisk kaster/slår ut i do.

Det at folk ikke husker viser også at det de kaster i do ikke er noe de selv regner som feil eller skammer seg over - men at det er ting som «hører hjemme der» for dem (f.eks. vaskevann, matrester, bomull osv).

Folk husker ikke hva de kaster i do
«Jeg kaster ingenting i do, eller vent ...»

Johanna intervjuer samboeren sin (45 år), og spør hva han kastet i do sist. Han sier at han ikke kaster annet i do enn det som skal være der, og at det siste han kan komme på at han kastet i do som ikke var dopapir var vann fra fotbad etter samboeren. Han sier at mat ikke hører hjemme i do, men kommer på at han kaster kaffegrut i do. Det tenker han er greit fordi det ikke er mat som vil tette rørene og at det ikke er mat rottene vil ha. Han kaster kaffegrut i do fordi det er en enkel løsning, da det er flytende. Så kommer han også på at han kaster hår i do. Når han tar opp hår fra sluken i dusjen, så kaster han dette i do.

5 kategorier av avfall som kastes i do

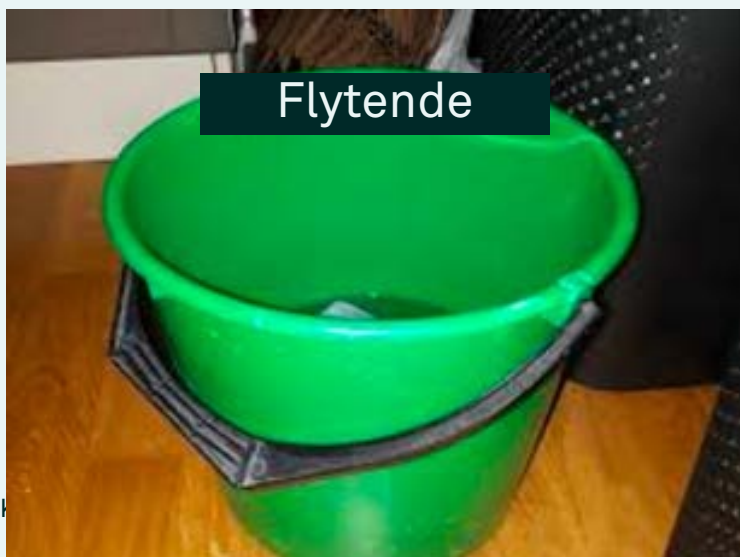
Papiraktig

(Opplevd) Organisk

Ekkelt

Flytende

Lite

Papiraktig avfall:

Det som (folk tror) enkelt løser seg opp

Kjøkkenpapir

Sander (25 år) forteller at kjøkkenpapir kan gå i do. Det er ikke noe han vanligvis gjør, men de gangene han går tom for toalettpapir brukes kjøkkenpapir inntil han får kjøpt inn nytt.

Sigaretstumper

Sara (35 år) sier at hun har tidligere kastet sigarettstumper i do da hun jobbet på bar. Dersom det var øl og sigarettstumper i glasset, så tømte hun alt i do og tenkte ikke noe særlig over det.

Eksempler:

- Tørrservietter
- Våtservietter
- Kjøkkenpapir
- Mindre papiremballasje
- Sigarettstumper

Organisk avfall:

Det som oppleves som organisk

Matrester som er vanskelig å håndtere

Supperester kaster jeg i do forteller Even (41 år). Han sier han ikke skyller det ut i vasken på kjøkkenet, for han vil ikke få masse fett i rørene under vasken. Han sier det kan jo kanskje tette rørene når jeg kaster det i do også, men at han ikke orker å lage så mye styr med det. Det å fylle opp et syltetøyglass eller lignende synes han tar for mye tid. Så mye tid gidder han ikke å bruke på det. Også tenker han at når vi mennesker går på do og gjør det vi gjør, så er det nok litt fett i det også.

Hår og negler

Når Anna (38 år) fjerner hår fra dusjen, så kaster hun det i do. Hun sier at hun aldri har tenkt over at hun gjør det. Det skal kanskje ikke i do sier hun spørrende. Hun tenker at det havner jo i sluket i dusjen uansett, så for henne er det logisk at det går i do. Det sammen gjør negler.

Eksempler:

- Hår
- Negler
- Matrester
- Tyggis
- Snus

Ekkelt avfall:

Det som er uhygienisk og pinlig

Tamponger - uhygienisk

Johanne (38 år) forteller at hun kaster tamponger i do. Det tar litt tid før hun vil fortelle dette, for hun vet at det ikke er helt bra. Men det er flere hensyn å ta her sier hun, og jeg har ikke lyst til å gå med hodepine på grunn av dette. Hun forteller lattermildt at tamponger er som radioaktivt avfall. Hun vil bli kvitt det raskest mulig, og sier det ikke kan ligge i romtemperatur i søppelspann på badet. I tillegg har de katt, som reagerer på alt mulig, så hun er redd katten vil rote i det også. Hun sier at hun har tenkt på og vært bekymret for at doen kan gå tett, men at det så langt har gått bra.

Tamponger - pinlig

Robin (47 år) intervjuer datteren sin på 14 år om hva hun kaster i do. Hun forteller at tamponger av og til går i do, selv om hun vet at det er en dårlig ide. Men om hun er på offentlig sted eller hos en venninne hvor det ikke er søppelkasse, så går det i do, fordi det er for flaut å gjøre noe annet. Det hender hun har med seg hundeposer som hun kan legge tamponger i, men når hun har glemt disse, så går tampongene i do om det ikke er søppelkasse tilgjengelig.

Eksempler:

- Tamponger
- Bind
- Truseinnlegg
- Kondomer
- Munnbind

Flytende avfall:

Det som ikke passer andre steder

Vaskevann

Sara (35 år) sier at det hun kan komme på å sist å kastet i do er vaskevann. Hun sier at hun ikke vet om dette er feil, og at hun ikke vet hvor hun ellers skulle ha gjort av det. Hun tenker også at det er vann med grønnsåpe, så det kan ikke være så skadelig. Det er jo mye såpe som går ned i rørene, også når en f.eks. vasker

Malingsvann

Hans (40 år) kommer på at da han malte huset sist, og skulle skylle penslene så kastet han vann med malingsrester i do. Han var i tvil om hvor det var best å kaste det. Han vurderte å kaste det ut i hagen, men det føltes ikke helt bra det heller. Så det havnet i do. Når han tenker tilbake på det nå, så tenker han at det var feil og at det han burde ha gjort var å helle det over i et tomt malingsspann og levere det som farlig avfall.

Eksempler:

- Vaskevann
- Malingsvann

Lite avfall:

Det som er lite og enkelt lar seg skylle ned

Kontaktlinser

Christina (37 år) sier hun tidligere kastet kontaktlinser i do, fordi hun tenkte at det var helt greit. Dette gjorde hun frem til mannen hennes gjorde henne oppmerksom på at linser inneholder plast, og at disse kan havne i havet og at fiskene kan spise det.

Q-tips

Sara (35 år) forteller at hun tidligere har kastet q-tips i do. Hun sier at hun nok da ikke tenkte så mye annet enn at de kan spyles ned og ikke vil sette seg fast. Nå vet hun at de kan havne opp i havet, og har sluttet med det.

Eksempler:

- Kontaktlinser
- Q-tips
- Bomull
- Tantråd
- Fyrstikker
- Lo
- Mindre plastemballasje
- Bomull

Søppelkasse eller ikke søppelkasse

Dersom det ikke er søppelkasse på badet, eller det mangler pose, så er det større sannsynlighet for at ting blir kastet i do.

Det kan være ved besøk at folk ikke finner søppelkasse på badet, og velger å kaste ting i do (f.eks. snus, tyggis, tamponger) - eller at det kun er søppelkasse på ett av badene/toalettene i huset.

Oppsummering: Praksiser

5 kategorier for avfall:

- Papiraktig- Det som enkelt løser seg opp
- Lite - Det som enkelt lar seg skylle ned
- Ekkelt - Det som er uhygienisk og pinlig
- Organisk - Det som oppleves som organisk
- Flytende - Det som ikke passer andre steder

Hvorfor havner disse 5 kategoriene i do?

Kunnskapsavhengig

- Hvilken kunnskap folk har om avfallet og hvor det hører hjemme er avgjørende for hvordan man kvitter seg med det - og om det kan havne i do eller ikke.

Situasjonsavhengig

- Situasjonen i form av hvor man er, hva slags avfall man har og om det er spøppelkasse tilgjengelig er også avgjørende for hva som havner i do.

4. Holdninger

Hvordan er forholdet mellom kunnskap, praksiser og holdninger?

Folks holdninger til «dovett» må ses i sammenheng med folks kunnskap og praksiser.

Gap mellom holdninger og praksis - peker på kunnskapshull

Folk flest kaster stort sett ikke ting i do som de vet vil gjøre skade. Det er kunnskapshull fremfor dårlige holdninger som gjør at ting kastes/slås ut i do (ekskludert avfall kan her være et unntak).

Folk vet ikke at de ikke vet, noe som blir synlig gjennom at alle tror at dette har de kontroll på, helt til de begynner å tenke over egne praksiser og hvordan systemet kanskje fungerer.

Eksempler på endret adferd viser stort potensial

Noe som underbygger at folk hovedsaklig kaster ting i do på grunn av et kunnskapshull de selv ikke var klar over - er historier om hvordan adferd har blitt endret som resultat av ny kunnskap.

Dette kommer frem gjennom deltakernes fortellinger om hvordan de har endret sine praksiser **underveis i dette studiet** - men også hvordan de **tidligere har endret sine praksiser** da de ble klar over konsekvensene.

Eksempler på endringer av praksis basert på ny kunnskap

Flere av deltakerne har sluttet å kaste mat i toalettet da de fikk kunnskap om at dette kan tiltrekke seg rotter.

Christina (37 år) sluttet å kaste linser i toalettet da mannen hennes sa at de inneholdt plast og kan havne i havet.

Lillian (35 år) sluttet å kaste tamponger i do da hun så program om hva som skjer med det du kaster i do, at rørene kan tette seg og at ting kan havne i havet. Unntaket er når hun er på offentlig sted og det ikke finnes en søppelbøtte.

Hjemme vs ute: Hva folk gjør avhenger av situasjon

Er det forskjeller på holdninger hjemme vs ute?

Folks kunnskap og holdninger er det samme hjemme og ute. Det er situasjonen/konteksten som er avgjørende. F.eks. hvor man er og om det er søppelkasse på doen eller i nærheten.

Eksempler på avfall som kastes i do på besøk hos andre/ på offentlige steder er tamponger og snus.

Oppsummering: Holdninger

1) Gap mellom holdninger og praksis

Dette peker på at folk har et kunnskapshull, og at det er mangel på kunnskap fremfor dårlige holdninger som gjør at ting kastes/slås ut i do.

2) Ny kunnskap endrer adferd

Praksiser endres raskt når en får ny kunnskap om konsekvenser.

5. Tiltak

Hva betyr innsikten for videre tiltak?

Innsikten peker på hva som må løses og hvem en kan rette seg mot/samarbeide med for å få til dette.

Hva må løses?

5 utfordringer å jobbe videre med basert på innsikten fra rapporten:

1) Folk vet ikke at de ikke vet

Folk er ikke klar over eget kunnskapshull. De vet ikke hva ulike typer produkter inneholder og hvordan de best håndteres som avfall.

2) Konsekvensene av å kaste ting i do trekkes for nærme

De mest kjente konsekvensene er rotter og tette rør/tett do i tilknytning til eget hus/leilighet. Kunnskapen om disse konsekvensene endrer kun på enkelte praksiser som matrester, matfett og større avfall som en er bekymret for kan tette doen.

3) Dårlige fasiliteter

Når det ikke er søppelbøtte tilgjengelig går avfall lettere i do, selv når en vet at det ikke burde det (f.eks. pinlig og ekkelt avfall).

Hva må løses?

4) Dovett som ord

For folk flest er dovett et kunstig ord og ikke et ord de selv bruker. Denne inndelingen med avfall knyttet til toalettet kan virke unaturlig for folk, da ingen ser på toalettet som en avfallsbøtte (selv om det fra bransjens side kan oppleves som om mange bruker det på denne måten). Det bør finnes et annet begrep/kommunikasjons-konsept for å snakke om avfall hvor toalettet er den største utfordringen.

5) Dovett som et eget område

Når en arbeider med avfall som går i toalettet, er det viktig å ta inn over seg at de fleste problemstillingene ikke kun begrenser seg til toalettet. Dersom en arbeider med dovett på denne måten kan det kamuflere hva som er den beste inngangen for å jobbe med gode tiltak rettet mot et produkt/en produktgruppe. Noen ganger kan og bør den være innfallsvinkelen, mens andre ganger vil hva et produkt inneholder og hvordan det skal håndteres være den beste inngangen.

F.eks: Dersom en skal få folk til å slutte å kaste snus i toalettet, så trenger folk å vite hva snus inneholder og at de ikke skal kastes andre steder enn i søpla - fremfor hva som kan skje dersom du kaster snus i toalettet.

Forslag: Hva kan gjøres?

Ulike målgrupper/ samarbeidspartnere:

1. Folk
2. Produsenter
3. Offentlige steder (som kjøpesenter, restaurant/bar/cafe, skoler osv.)

Målgruppe 1: Folk

Bruke det kvantitative og plukkanalyse til å velge ut fokusområde(r), slik at en kan starte med de tiltakene som vil ha størst effekt med tanke på volum og skadeomfang. Velg innfallsvinkel avhengig av fokusområde. Det kan f.eks. være å kommunisere riktig/ønsket adferd, kunnskap om avfallet eller kunnskap om konsekvenser. Vær oppmerksom på at ikke alle områdene begrenser seg til do.

Målgruppe 2: Produsenter

Bruke det totale innsiktsgrunnlaget fra de tre delene i undersøkelsen som inngang om forslag til samarbeid med relevante produsenter.

Målgruppe 3: Offentlige steder

Vise til innsiktsgrunnlaget og legge vekt på betydningen av tilrettelegging, vedlikehold og kunnskap for å unngå at ting kastes i do.

*I arbeidet mot de tre målgruppene kan strategi for «Havet begynner her» benyttes på ulike måter.

Appendix

Kort om generelle funn knyttet til kildesortering

Hva skal egentlig hvor?

Alle tviler på noe - og når en ikke vet, så havner det ofte i restavfallet.

Typiske produkter folk er i tvil om er blandingsprodukter og hard plast versus myk plast. Andre produkter som nevnes er kvitteringer, pakkepapir, matpapir og sølvfolie.

Det er også ofte ulik kunnskap og engasjement i familien/husholdet når det kommer til kildesortering, noe som igjen påvirker kvaliteten på kildesorteringen.

Det er for komplekst!

Johanne har kun en pedalbøtte på kjøkkenet, og det eneste hun sorterer ut er større papp. Hun sier at hun har gitt litt opp. Du må jo nesten ha en doktorgrad i kildesortering for å gjøre dette riktig. Jeg tok en sånn test på Facebook, som sikkert var ment for å informere om hva som skal hvor, men den tok motet fra meg, forteller hun. Hun sier hun gjorde så mange feil, at hun tenkte dette er for komplekst. Kildesortering er som et spill du aldri kan vinne oppsummerer hun.

Nettingen rundt løk skal i restavfallet!

Hans sier det er flere ting han synes er vanskelig å vite hvor skal, eller du tror du gjør det riktig, også får du plutselig høre at noe du har gjort lenge er feil, sier han. Han hadde nettopp en diskusjon med svigermoren om hvor plastnettet rundt løken skal. Hans har alltid kastet dette i plastfallet, men så fikk kan beskjed av svigermor at det skulle i restavfallet! Det hadde han vanskelig for å tro og måtte sjekke det ut selv på internett.

Dette har jeg kastet feil i årevis!

Eli (fra Bergen) er nøye med kildesortering, og flytter ofte søppel til riktig sted når hun ser at en av ungene har kastet feil. Men nylig fikk hun vite av en venninne at eggekartongen ikke skal i papirsøppel, men i restavfallet. Hun ler. Det har jeg kastet feil i mange år! Hun rister oppgitt på hodet.

Lønner det seg å skylle?

Avfall mange vet at havner feil hjemme hos dem er plastavfall. Det skyldes ofte at plasten er så tilgriset at de ikke tar seg tiden til å skylle det, eller at de må bruke varmt vann og tenker at da går vinningen opp i spinningen.

Jeg strekker meg hit - men ikke lenger

Selv de som har høyt fokus på kildesortering, trekker grensen for hva de synes er innenfor å gjøre

Tørking utgår ...

Lene forteller at hun skyller plasten, men det å tørke plasten - det orker hun ikke. Det blir for mye styr. Den går rett i søpla etter skvlling.

Helle matavfall i annen emballasje -nei takk.

Even forteller att han klipper opp brødpoosene slik at han kan sortere papir og plast for seg. Men når det kommer til flytende matrester, og det å skulle helle de over på annen emballasje ... Det blir for mye styr! Da kaster han det heller i do.

Er i tvil= restavfallet

Christina sier at når hun er i tvil, så kaster hun ting i restavfallet. Hun legger ikke ting vekk og søker informasjon senere.

Hvordan skape system?

Det er mye som skal sorteres i ulike bokser og bøtter - og det blir fort litt rotete og upraktiske løsninger.

Det er heller ikke noe som kan ligne en standard løsningen som går igjen hos folk når det kommer til hvordan folk har organisert opplegg for kildesortering i hjemmet.

De ulike avfallsbøttene/løsningene er plassert ulike steder i hjemmet avhenging av hvor man har plass, og hvor mye energi og penger en har lagt ned i å finne gode løsninger for dette.

DOVETT

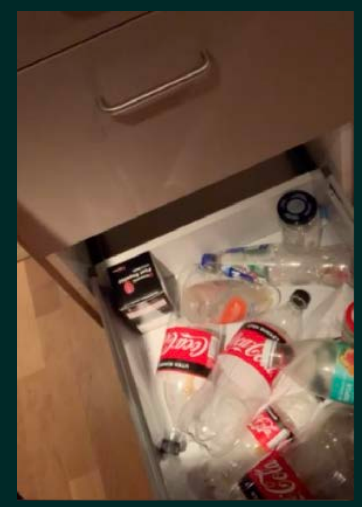

Eksempel 1: Lite opptatt av kildesortering

En pose til restavfall på skapdør under vasken, og ellers potter, vaskemidler og diverse som gjør at det ikke er plass til flere bokser for kildesortering under vasken. Ved enden av kjøkkenbenken finner du «rotekkroen» med klær som skal til gjenbruk, ting som skal selges, større papp, noen treplater som hun ikke vet hvor hun skal kaste, plastposer og en kurv med pant.

Eksempel 2: Opptatt av kildesortering

I skuff under vasken sorteres matavfall, plastavfall og restavfall. I en annen skuff på kjøkkenet legges pant og glass. Pappersøppel legges i en pappeske inni et skap i en sjenk/reol ved kjøkken - før det bæres ned i kjelleren i en større eske. Når den er full bæres pappen ut til en felles søppeldunk i nabolaget for papp. Og på vaskerommet har hun en pose med elektrisk avfall, som tømmes nå og da.

EKSEMPLER FRA STUDIEN

ARA

Når jeg vet at jeg ikke vet - hva skjer da?

Når folk ikke vet går ting ofte i restavfallet. Men de gangene folk har sjekket ut hvor ting skal så er det ikke en bestemt kilde som stikker seg ut, og det er også litt vanskelig for dem å huske hvor de har henvendt seg.

Dette er kilder som blir nevnt:

- Nettsider til f.eks. renovasjonsetaten/kommunen
- Venner

Oppsummering: Kildesortering

Hvordan gjøre det enklere å få system i rotet - og forhindre rot i systemet?

Kildesortering oppleves som komplekst. Dette gjelder både selve sorteringen, men også det å finne gode løsninger for å få plass til alt på en ryddig og fornuftig måte. utfordringer knyttet til dette kan være med på å forklare i hvilken grad folk sorterer avfallet - og også kvaliteten på sorteringen.

ARA

**HOLD
NORGE
RENT**